

Szeged, 1939. május 10.

IV. évfolyam 10. szám

HARGITAVÁRALJA

a Hargitaváralja jelképes székely községek hiv. közlönye.

Az endélyiek tudományos, szépirodalmi és társadalmi folyóirata. Megjelenik minden hó 1-én és 15-én

Felelős szerkesztő:
JÓSA JÁNOS

Szerkesztő;
Á d á m É v a

Főszerkesztő:
Dr. SZACSVAY JÓZSEF

Anyák napján

a magyar és székely asszonyokhoz

Irta: dr. vitéz Imecsfalvi IMECS GYÖRGYNÉ.

Áhítatos lélekkel, összetett kézzel nézzünk az édesanyák szemébe, akik Isten legszebb áldásával ajándékozzák meg a földet: *a gyermekkel!*

Köszöntelek benneteket ti nagyszerű magyar-székely asszonyok, akik nem egyszer, nem kétszer, de 10—15-ször adtatok erőtökből erőt, véretekéből vért egy-egy új életnek.

Köszöntelek benneteket ti hős asszonyok, akik kezetekkel, szívetekkel harcoltok a nehéz magyar sors száz akadályával, akik fáradhatatlanul építgetitek az új, friss nemzedékben nyugvó hazánk szebb jövőjét.

Köszöntelek benneteket ti edzett munkáskezű asszonyok, akik minden napkeltével újra kezditek a küzdelmet a napi sok-sok darab kenyérkéért, amit az éhes szájacskák kérnek, a sok-sok pár cipőcskéért, amit a fürge lábak oly hamar elszakítanak, — akik küzdötök a meleg otthonért, a párotokért, családotok apró és nagyobb tagjáért, — akik küzdötök bajjal és hiánnyal, türelemmel és lemondással, akik küzdötök csendben, kitartással, erős hittel és megingathatatlan akarással, akik küzdötök és e nagy küzdelmet beragyogja a sok barna és szőke gyermekfej bizakodó mosolygásával.

Az a jutalmatok, a boldogságotok, a célotok: hogy önzetlenül, bőkezűen szórjátok minden kincseteket a családnak és ezen keresztül a hazának.

„Anyák napja!” Mintha csak egy napot kellene az esztendőben az anyáknak szentelni! Mintha nem minden perccel, órával volnánk egész életünkkel adósai! — Amint a Biblia szavai szerint Istenben élünk, vagyunk és mozgunk, s mégis tartunk külön pirosbetűs Ünnapját, úgy legyen ez a mai nap is pirosbetűs ünnep az élet fáradtságos zajlása közben. Álljunk meg egy percre. Megállunk mindnyájan, az egész társadalom, azért, hogy felétek forduljon, Ti Magyar-Székely Anyák! Hogy kezet szorítson veletek, hogy csodálattal adóz-

zék magasztos hivatásokat oly tökéletesen betöltő példaképeinek. — Az asszonyi sors hivatás, a sokféleség kaleidoszkópja. Mert mi a nő?

Férjének valóban felesége, segítő asszonya, gondjainak, bánatának, örömének, eszméinek, ioglalkozásának megosztója, együttérzője, tanácsadója. Házának asszonya, kevés vagy több javainak okos gondozója, családjának biztos, hívő oszlopa, gyermekeinek legnagyobb jótevője, eszményképe, akinek keze és szava, ha kell símogat, ha kell dorgál és mindig a legtokéletebbet adja.

A magyar és székely nő búza legyen, acélos, tiszta, aranyalászos, amely családjának áldása, éltető ereje, kenyeré. Ilyen legyen, de ilyen is volt mindig a magyar és székely nő, különben nem adhatott és nevelhetett volna olyan fiakat és leányokat a hazának, akik e történelmi viharoktól annyiszor megtépázott nemzetnek bátor, edzett, hősi ellentállói s fenntartói lehettek volna.

A magyar és székely nő a legmagasabb rangú hölgy épp úgy, mint a nincstelenség gyötrődő asszonya — mindig büszke volt gyermekeire. — Büszkék vagyunk mi is ezekre a magyar és székely gyermekekre, de még inkább az anyákra, mindmegannyi Máriára, akik a trianoni golgotát járják és gyakran véresen, verejtékezve bár, de mindig mosollyal ajkaikon adnak ezer és ezer bizó, reménykedő léleknek életet.

Lelkem egész melegével szorítom meg gyermekekben bővelkedő asszonytársaim, a magyar és székely anyák kezét. De ugyanekkor gondolatban megcsókolom tőlem most távol levő drága Édesanyám fehér kezét és az ő nevéhez hozzákapcsolom minden magyar és székely anya nevét és minden anya részére csak azt kérem majd napi imámban, amit az én jószágos anyám részére kérek az Egek Urától. Mert ha az Isten ezt a kérésemet meghallgatja és teljesíti, akkor Ti lesztek a legáldottabb és legszeretettebb anyák, akiket a föld háta hord.

Vezéreljen Titeket az Úr tövises nélküli rózsás utakon gyermekeitekkel együtt az egészséges, szép, magyar jövő, Nagy-Magyarország feltámadása felé.

Adalék 1939 történetéhez

Vitéz Nagyselmeczi Mérey Lászlóné Nagyasszony a Kárpátjáról hazatért honvédekhez:

Nehéz harcokból győzelmesen visszatért hőseinket, a helybeli Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége és az V. hadtest tisztí és altisztí Asszonyai nevében, magyar szívünk egész melegével és hálájával köszöntöm.

Isten hozott!

Tukats Sándor dr. főispán:

Honvédbajtársak! Mint Szeged város főispánja testvéri szeretettel köszöntöm az állomáshelyére visszatért m. kir. „Damjanich János“

16. kerékpáros zászlóalj tisztikarát és legénységét. Elismeréssel és igaz nagyrabecsüléssel adózom honvédtársaimnak azokért a rendkívül értékes és hősiiesen elszánt bátorsággal véghezvitt nagyszerű teljesítményekért, melyeket az ezeréves Magyarország integer részének, az Erdős-Kárpátoknak Szent István koronájához való visszacsatolásában résztvettek. A világháború folyamán a szegedi m. kir. 5. honvéd és a cs. és kir. 46. gyalogezred kötelékébe tartozó alföldi magyar fiúk elrettentő bátorsággal álltak helyt számukra szokatlan terepen: az isonzói fronton, a kősziklás Doberdó pergőtüzeiben. Ti honvédbajtársaim, szintén szokatlan terepen, a fenyevesekkel borított hegyeken és zúgó patakokkal átszelt völgyekben tisztító tűzként járva méltó utódai vagytok apáitoknak, testvéreiteknek. Fegyelmezett, halált megvető haditetteitek, az ellenséges repülőtmadás elhárításában szerzett tűzkeresztségek ismét igazolták fajtánk kiváló katonaeényeit. — A nemzet büszke lehet reátok! — Most, amikor a jól végzett és eredményes munka után visszatértek szülőföldetekre és napfényes tavasz virágaiban pompázó nagy magyar Alföldre, arra kérlek, hogy legyetek a magyar életnek továbbra is harcos, fegyelmezett, tettekben élő katonái. Honvédbajtársaim, az Isten hozott, az Isten tartson benneteket!

Tóth Béla dr. h. polgármester :

Testvérek! Honvédek!

Szülőföldetek, állomáshelyetek : Szeged városa közönségének és hatóságának képviseletében és nevében, értetek aggódó, veletek érző és veletek törődő szívünk egész melegével köszöntelek benneteket abból az alkalomból, hogy édes álmunk megvalósulásának életetek kockára tétele árán történt szolgálata után a Felvidékről, ezeréves szép földünkről most szerencsésen visszaérkeztek!

A dicső emlékü vörössapkások, az uzsoki, a doberdói hősök utódai, ti honvédek, testvérek jól tudjátok, hogy a csákó és a kalap közötti keserű különbségtétel már a múlté, ma a nemzet és a hadsereg egy test és egy lélek, amelynek életét nem felhőzik körül a Gotterhalte és a Kossuth-nótás összecsapások. Ti is jól tudjátok, hogy a trianoni nyomorúságból csak egy áldás fakadt reánk: a nemzeti hadsereg, amelyet 1919-ben a mi nagy urunk, a mi Hadurunk, a mi vezérünk: vitéz Horthy Miklós Öfömméltósága éppen itt Szegeden teremtet meg és amelyet azóta tulajdon kezével fejleszt, ápol és melegenget.

Lelkek fogadnak itt benneteket, szívek nyílnak ki előttetek és napbarnított arcotokról mi büszke örömmel olvassuk le a kötelességteljesítés öntudatát és a ki nem hívó, de megnyugtató azt az önbi-zalmat, amely csak a magyar katonát jellemzi! Most, amikor fegyvercsörtetéstől hangos az egész világ, amikor a harci készülődés lázától izgatott a földkerekség, akkor nekünk, kicsi nemzetnek megtépázott nemzetnek, kétszeresen kell gondolnunk a reánk leselkedő veszedelmek eshetőségére és nekünk gondosan és alaposan fel kell készülnünk drága hazánk védelmére, hogy elhárítsuk fejünk fölött a katasztrófát, amelytől a jó Isten mentsen és óvjon meg benneteket. Mi

nem a háború villámaiért, hanem a béke aranyos napsugaráért imádkozunk, mi nem csörtetjük a kardot, hogy azzal bárkit is megfélemlítsünk, de azért kardunknak élesnek, szellemünknek katonásnak kell lenni, hogy odakiálthassuk Zrinyivel mindenkinek azt: Ne bántsd a magyart! Magyar katonák! Mi azt kérjük tőletek, hogy továbbra is, szent eskütkökhöz híven mindenkor és mindenütt ősi vitézséggel, kemény kézzel és acélos marokkal fogjátok és forgassátok a fegyvert: a jól találó puskát, a csillogó szuronyt és a jól vágó kardot és vele lesz a bátorság szerencséje és az Úr Isten segítsége. Testvérek, Magyar Katonák! Az Isten hozott haza és segítsen meg benneteket!

Értsünk szót.

A Hargitaváralját nem minden székelv olvashatja, de azok, akik annak olvasásában minden székelvt szeretnének megakadályozni, bizonyára olvassák. Nem kerülhetem el, hogy némely mondásom ne legyen rájuk nézve kellemetlen, viszont némi belátással ők is tudnának szót érteni. Első sorban méltanyolnoki kellene azt, hogy nem kívánok többé panaszkodni, hanem tárgyalni. Ez nem csak saját erőnkbe vetett önbizalmunk, önértetünk növekedését jelenti, hanem megtiszteltetés a másik félre nézve.

Csikszentgyörgyi Jósá Jánosnak van egy dolgozata: „Erdély nem volt és nem marad Oláhországé.“ Teljesen ezen forrásmunka nyomdokain haladok, mely a Hargitaváralja könyveinek jubiláris X. füzeté. Ennek adatai oly fontosak, megbízhatóan pontosak, igazak és mégis oly szellemesen vannak csoportosítva, hogy a magyar igazságos jogigény élesebben kiláglik belőlük, mint az eddigi e fajta írásokból. Adatait könnyebb használni, azért meg kellene küldeni minden illetékes tényezőnek.

Abban most már Románia sem kételkedik, hogy az eddigi helyzet tarthatatlan. Hiszem, hogy csak a revízió mértéke az a kérdés, mely az eseményeket késleltette. Ha nem hatolunk a dolgok mélyére, nem nézünk a nemzeteknek századokra terjedhető jövőjére, akkor természetesnek látszik, hogy Románia minél kevesebb területvesztéssel óhajtja megúszni a dolgot és egyelőre épen úgy a halogatás politikájával fog élni, mint a boldogtalan emlékü Csehország.

Nálunk pedig akadnak hol kishitűek, hol kapzsiak, hol pedig türelmetlenek, kik hamar szeretnék habzsolni amit lehet és megelégednének a csonkaházával összefüggő magyar területekkel „egyelőre“. Nem gondolnak arra, hogy ez az „egyelőre“ bizonyos jogfeladást jelent és korrigálása sokkal nehezebb, mint a mostani tisztább megoldás. Forradalmakig, felkelésekig terjedhető veszedelmet is rejt magában, mert az egy tömegben élő 600.000 székelvnek ilyen negligálása a türelembe fojtott keserveket kiobbantáná.

A másik terv, mely a Székelyföldet is visszacsatolná egy magyar többségű korridorral, a revízió gyümölcsének félérrett korában elég jó „ideiglenes“ megoldásnak látszott. Azonban hamar rájöhet-

tünk, miféle veszedelmeket rejt ez is magában. Amint akadtak jóhiszemű magyarjaink, kik annak idején a hírhedt Paneurópa terveknek felültek és abba a részvénytársaságba belevitték volna hazánkat a csonkaország kicsi részvényeivel, úgy most is azonnal akadtak olyanok, akik 85 %-os magyar többség kedvéért a korridorba áttelepítették volna a vissza nem csatolandó részek magyarságát. Persze a főleg intelligens városi elemekből álló magyarság az elhagyott oláh falvakban éppen úgy éhen halt volna, mint a cserébe városokba telepített szegény oláhság. De Romániának meg lett volna az az előnye, hogy a vissza nem csatolt részekben mentesült volna a magyarságtól és így ott a további revízió gondolatától, veszélyétől. Ez azért Romániának sem lett volna tiszta haszon. Ezt azonban ezen cikk korlátozt keretében kifejtetni nem lehet.

Nem marad más észszerű, igazságos, természetes, történeti, földrajzi, sőt néprajzi alapokon nyugvó megoldás, mint Erdélyt a maga egészében visszacsatolni Magyarországhoz.

Különösen a néprajzi, nemzetiségi, anyanyelvi alapot vitatják, ezt kell tehát főképen megvilágítani és éppen erre szolgáltat pompásan kidomborított adatokat Jósa dolgozata. Rámutat, hogy Erdély ötödfél millió lakosságából a nem oláhokkal szemben összesen csak százezer volt az oláh többlet és ezért a százezer oláh „túlsúlyért” csatolt 19 vármegyét Romániához a hírhedt emlékü Trianon. Hát ezt a két százalék többletet valóban nem lehet túlsúlynak nevezni, mert a világ teremtese óta az ember nem csak numerált, hanem ponderált akkor is, mikor az emberek még nem csak latinul, de oláhsul sem tudtak beszélni. Már pedig, hogy ez a 2% havasi mokány miképpen ponderálhat a városoknak bizonyára intelligensebb lakosságával szemben, erre Jósa világít rá megint, mikor kimutatja, hogy Erdély 15 vármegyéjének városaiban 350.000 lakosból 81.000 volt oláh, a többi négy vármegye elcsatolt városainak 210.000 lakosából pedig 19.000 volt oláh. Összesen tehát éppen 100 ezer oláh lakott az összes elcsatolt városokban, tehát pontosan az egész oláh „túlsúly”, míg a többi oláhság mind falusi elem volt. Ez talán még az oláh kultúrfölénnyt sem bizonyítja.

Nyelvi szempontból oláh többségről nem beszélhetünk, mert bizonyára akadhatott a két és negyed millió oláh között 100 ezer, aki magyarul beszélt azon a területen, mely akkor Magyarországhoz tartozott és így nyelvi tekintetben sem lehet abszolút oláh többségről beszélni. De ha nem akadt, az még jobb, mert azt bizonyítja, hogy magyar uralom alatt ugyancsak nem lehetett okuk elnyomásról panaszkodni, no és hogy az oláhokkal a magyarok jobban tudtak bánni, mint a „románok”. Így Erdély visszacsatolása a magyarság előkelő nemzetiségi politikája és bánásmódja mellett még akkor sem volna sérelmes, sőt csak előnyös lenne a nemzetiségekre, ha két évtized alatt sikerült volna is az oláh túlsúlyt mesterségesen pár ezerrel növelni.

Az embert talán még sem lehet egészen darabszámmra mérni, mint az állatot, mert ha lehet, akkor éppen olyan jogos volna kilóra mérni, . . . és akkor ki merné azt biztosan állítani, hogy Erdélyben több kiló oláh van, mint magyar. Ez nevetséges, de plauzibilis.

Más szempontok is jöhetnek tekintetbe. Az erre vonatkozó leg-szembevetőbb példát eddig senkitől nem látott szerencsés kézzel fogta meg Jósza János, midőn Elzász-Lotharingiára mutat rá, hol másfél milliónál jóval több némettel szemben csak kettőszázezer francia és negyvenezer egyéb anyanyelvű lakott és mégis Franciaországhoz csatolták, sőt sok fontos körülményt belátva, ezt Németország vissza sem követelte. Ez persze nem jelenti azt, hogy Romániának nagy szerencséje, miszerint lakosságának harmiad részét tíz idegen nemzetiségből erőszakolták össze.

Vizsgáljuk meg Románia érdekeit. Az csak természetes, hogy ránk nem támaszkodhatik, míg Erdélyünket vissza nem adja. Az orosz kolosszus elsősorban Romániát nyomja óriási tömegével és rajtunk kívül bárhol keres menedéket, az újból francia-angol érdekkörbe került szovjettal szemben senki sem fogja megvédeni, mikor a medve lusta téli álmából feltápáskodva elsősorban Besszarábiát és aztán némi kamatait fogja behabzsolni. Ebben az esetben bármilyen megállapodást kötne is Lengyelországgal, az északi részeket kénytelen volna Lengyelország saját biztonsága érdekében megülni. A Balkán háborúkban közvetlenül a világháború előtt tapasztalta Románia, hogy ott ma jóbarát, holnap ellenség és visszafelé és megint előre a pillanatnyi érdektől függ. Ha Bulgáriának és a szerbeknek eszükbe jut, hogy nem állnak vérrokonságban Romániával és az sem volt mindig kiméletes, akkor nem csak Dobrudzsa vész el, amiben különben is jó volna a bulgárokkal kiegyezni, hanem úgy felosztják Romániát, hogy csak a trájánusi mese marad meg belőle.

Vajjon nem jobb volna-e részletfizetések helyett egyszerre az egész Erdélyt visszaadni, nem külső nyomásra, mikor nem kapnak érte semmit, hanem egy közvetlen ügyes, de becsületes alkuval. Például kialakudhatnak esetleg egy véd és dacszövetséget, nagy vámelőnyöket és Románia belső konszolidálásában való segítség kötelezettségét, a minek többféle itt elő nem adható módja van. Ilyen körülmények között nekünk is előnyös volna egy konszolidált, erős, gazdag Románia.

Ne gondolja Románia, hogy kissé drágások vagyunk, mert többet ér egy drága jóbarát, mint egy olcsó ellenség. *Zajzoni.*

Apáczai Csere János

Irta: DR. ZIMÁNDI PIUS premontrei tanár

(Folytatás).

28 éves volt hősünk, amikor hazajött Gyulafehérvárra.

Szomorú század hazánkban a XVII., politikailag is, kultúra szempontjából is. Szegény hazánk élet-halál harcát vívta akkor, hogyan is fejlődhetett volna ki olyan kultúrélet, mint a többi békés átlamban. Nem tehetség és akarat hiányzott nálunk, de a mód.

A fiatal Apáczai Csere Jánosban a magyar hiányérzések égtek. Nagystilű programjának kiinduló tétele; egy ország politikai és anyagi jólétének alapja a szellemi műveltség. A szellemi műveltség elemi feltétele az iskolák. Ezért akart egyetemet Erdélyben, továbbá anya-

nyelvi alsóiskolákat. A középfokúakat pedig magasabb színvonalra emelni. Lelket akart az iskolákba vinni.

Nagyvonalú terveinek megvalósításához tér kellett és itt érte őt az első csalódás. Külföldön is elismert nagytudású ember, doktorátusa van, ami abban az időben igen nehéz és igen ritka; tudásban és tehetségben messze kimagaslik a gyulafehérvári tanári karból, tele ambícióval és mégsem a főiskolai tagozathoz osztják be, hanem egy alsóbb osztályt, — a poétai klasszist — bíznak rá. De — mint egy tanítványa írja — „bezzeg ő tudott kénytelenségből erényt és dicsőséget csinálni; fogta a Vergilius Georgicáját, azt kezdi fordíttatni magyarra a poétákkal, de nem hogy azok tudták volna, de az egész kollégium mesterestől együtt sem tudta volna (amicsodások akkor voltak) végbevenni. Ő azért maga foga velek együtt hozzá és annak alkalmatosságával fizikát, asztronómiát, geográfiát kezd tanítani — mindez merész újítás abban az időben — úgyhogy egyszerre az ő georgikáját írni és tanulni kezdték a theológiára és filizófiára járók is“ tanártársainak „nagy gyalázatjára és bosszúságára.“ (Bethlen Miklós önéletrajza. Magy. Könyvt. 12. l.) Remekül tudott tanítani és vonzotta a fiúkat fiatalsága, nagy tudása, lelkes egyénisége.

November másodikán kapta meg tanári kinevezését és január tizenegyedikén mondta el székfoglaló előadását a bölcsélet tanításáról. Ekkorra már előjáróival való jó viszonya nem volt a régi. Abban az időben ugyanis a református egyházon belül két kormányzati irányzat volt. Az egyik az úgynevezett episzkopális, mely katolikus mintára központosított szervezetet akart: püspök neki alárendelt papokkal. Ezzel ellentétben állt a presbiterianizmus: ez függetleníteni akarta a papokat. Az episzkopalizmusnak volt híve Geleji Katona István, aki kiküldte Apáczait külföldre, Csulai György, aki hazahívta és kenyéradó gazdája maga a fejedelem is. Apáczai viszont a presbiterianizmusnak volt nyílt és tántoríthatatlan híve. Innen eredtek a bajok.

Telítzte mindezt a már említett székfoglalójának tartalma és erős hangja. Ebben mondja egyebek közt: Nemzetünk nem barbárszellemű, a szerencsétlen közoktatásban rejlik elmaradásunk oka. „Annyi verejtékkel beleverjük a növendék emlékébe az egész nyelvtant összes kivételeivel — mondja igen helyesen — melyeket tán maga Ciceró sem tudott volna ... kínozzuk őket pusztá grammatikával és pedig minden, de minden tárgyi ismeret nélkül! ... Nem elég csak a logika: „a pusztá logikus tisztán számár.“

A jelenlegi állapotok kíméletlen ostromozása a tanári kar legfiatalabb tagja részéről nagy visszatetszést keltett, fokozta ezt Descartes és Ramus magasztalása. E két tudós eszméi akkor Hollandiában, Német- és Franciaországban kavargást idéztek elő, a magyar ortodox protestánsoknál is „eretnekek“-nek számítottak.

A legmagasztosabb szándékoktól vezetett előadása után csak igazgatója, — egykor tanára — Bisterfeld Henrik és a fejedelem édesanyja tartoztak híveik sorába és fanatikus rajongói: a diákok.

A nyílt harc csak két és fél év múlva 1655. szeptemberében tört ki. Bisterfeld még ez év februárjában elhunyt. Utódjául Apáczai el-lenségét, az independensektől kivégeztetett I. Károly angol király

volt titkárát Basire Izsákot nevezte ki a fejedelem. Az említett időben ez a Basire Izsák a fejedelem jelenlétében, egy nyilvános előadáson independentizmussal vádolta meg Apáczait, aki visszautasítja az independentizmus vádját, de ugyanakkor hősiesség kockázattal hitet tesz presbiterianus eszméi mellett, hatalmas fölényrel és ragyogó értelemmel védte igazát. Kegyesztett lett. Ekkor fenyegette meg a fejedelem, hogy lehányatja a toronyból, vagy a Marosba vetteti. . . „Melyek után sok bajai lőnek. A püspök a fizetését ki nem akará adni, a fejevári professzorságtól megfosztaték a fejedelem által.”

Összeomlik körülötte minden, de ő emelt fővel állja a vihart. Nem adja fel a harcot. Telve tettrekészséggel érzi, tudja, hogy hazájának szüksége van még pedagógiai lángelméjére, őt nem lehet egyszerűen félretenni. 30 éves . . . Papnak hívják, nem megy. Marosvásárhelyi tanítósággal kínálják. Önérzetesen feleli: „Arra még diákoromban hívtanak s nem mentem, most már inkább nem mehetek.” Ráparancsolnak, hogy kövesse meg Basire Izsákot, nem teszi.

Végre is az elhanyagolt kolozsvári kollégium élére állítja a fejedelem, édesanyja közbenjárására. Beköszöntőjében az iskolák szükségességéről beszél, főleg a főiskolákéról. Négy mérges forrásból ered elmaradottságunk: a tanulókat, főleg a jobbágyfiakat, nem a tudásvágy vezeti az iskolába, hanem a kényelmesebb élet; a tanítókat nem a hivatás, de a kenyérkereset; a tudatlan papok minden újítás ellenségei, végül a kurátorok hanyagok. A hazai állapotokat is festi, mégpedig rendkívül lesújtó módon.

Az alatt a három év alatt, amit még adott neki az Úr, az egész kolozsvári kollégiumot átszervezi. Itteni működését kitűnően jellemzi egyik utódja: „II. Rákóczi adta nekünk haragjában s benne intézetünket oly kincssel ajándékozta meg, amelynél becsesebb alapítványt legjobb kedvében nem tehetett volna.”

Fennmaradt egy emlékirat, melyben a gyulafehérvári iskola egyetemmé tételét kéri a fejedelemtől. A részletes tervet tartalmazó írásból megemlíthető, hogy a doktorátust elnyert tanulókat nemesíteni akarja, nyomdát és könyvtárat kíván az egyetemnek és felveti a diákmenza gondolatát. Itt is megmutatkozik, hogy nála a nevelés politikum a szó nemes értelmében: a nemzet politikai megerősödése a jó iskola-szervezeten múlik. Továbbá szerinte az erkölcsi élet emelése csak a műveltség fokozásával érhető el.

Apáczai nemzetenvelő. Magyar tragikum, hogy tervezete és általában pedagógiai kezdeményezései nemcsak megtörték a közönyön, de folytatókra sem találtak. Pedig sok eszméje ma mint a modern pedagógia vívmánya szerepel. Ő tanítja elsőnek hazánkban a matematikát és fizikát, már sürgöti azt a módszert, hogy idegen nyelv tanításánál csak az idegen nyelven beszéljenek, — szorgalmazza a tanulók öntevékenységet és hirdeti a ma egyedül üdvöztetőnek tartott kérdeve-kifejtő tanítási módszert. Mellékesen a tornát is: „magad gyakorlását” ajánlja.

Tanításban közvetlen, nem szereti a nagyképűséget, nevel is, nemcsak tanít. Meleg egyéniség. Kedves szubjektívitásával személyes vonatkozásokat vesz be még tankönyvébe is. Európa tárgyalásánál Erdélyhez érve felsóhajt: „Szegény hazám, vajjon mikor látlak.” A

történeti részben olvassuk: „1625. Ennek a könyvnek írója születettik.“ És az egész enciklopédiának utolsó mondata — előzőleg ugyanis az üdvözlöttekről szól — „Óh légyek egy ezek közül Istenem!“

Diákjai rajonganak érte. Övé a fiatalság. Mikor Kolozsvárra helyezik át, utána mennek; mikor egy kolozsvári református pap szószékéről megfeddi a professzori cím használatáért, diákjai védik meg. Mint egyik levelében írja: „A deákok fogják fel ügyemet. Valóban ők is feladnák neki a vizes inget.“

Ezt mondja egyhelyütt: „Én azok közül, akik a magyar ifjúság dolgát a tanulásban előmozdítják, legkisebb vagyok, de a szándékomra nézve, mellyel ugyan e cél elérésére törekszem, nincs aki rajtam kifogjon.“

Adyval mondhatta volna: „Ifjú szívekben élek, ifjú szívekben s mindig tovább. Én élni s hódítani fogok, — egy fájdalmas, nagy élet jussán.“ „Nem adatik meg ez mindenkinek, — csak aki ... igaz életű.“ — És ő igaz életű. Amit a jó tanítótól megkövetel: illendő élet, elsősorban ő maga éli. Ő is azt tartja, hogy az igazi tudós legyen egyúttal erkölcsi személyiség, legyen korának erkölcsi értelemében legjobb embere (Fichte), elve: „tégy oly célt fel, amelyre soha senki nem ért.“ Továbbá: „gazdaság után vágyódást vedd meg.“ „Megutálván a henyélést, szeresd a munkát.“ Kötelességteljesítés, munka: vezércsillagai.

Mintha nem is a földön élne. Gyulafehérvár iskoláját könyvtárával, berendezésével együtt tönkreteszi a tatárbetörés, Erdély létéért küzd és ő egyetem felállításáért folyamodik a fejedelemhez.

Önzetlenül küzd, nem haszonért.

Két oltárt állít fel a maga ideálvilágában: az igazságét és a tudományét. Ezeknek szolgál szegényen, üldöztetve, de hűen. A „tudományok köztársaságának“ katonája. A bátor kiállás, a lendület, a szellem embere.

Valahonnan keletről indult el a magyar és magával hozta a széles puszták ígézetét, de ugyancsak magával hozta a puszták átkát is: a rest álmodt. (Prohászka Lajos.) Az Úr azonban mindig támasztott a nemzet fiai közül ébresztőket, vatesi lelkeket, akik felrázzák népüket a tespedésből. Ez a hivatása Apáczai Csere Jánosnak is. Mily megható fajszereteti és erő zúdul elének megrázó szavaiból: „Ideje felébredned, te álmos, te mámoros, te hálgyogos szemű magyar nép. Végre, végre ős álmodból ébredj fel, leheld ki magadból Bacchust, kinek mindig áldozol, szemeid homályát írni oszlasd el.“ És másutt: „Gyűlöli lelkem ... az aluszékonyságot.“ Országos, vagy talán nemzeti betegsége a magyaroknak a bolond hagymáz, áthatja már a lelket is. „Csak nyitnók fel immár egyszer álmos szemeinket!“

Furdalta bús szívét hazánk rettenetes szűk volta. „Kedves házámat szünet nélkül szemeim előtt tartottam“ és „vékony tehetségem és az Úrtól nékem adatott kicsiny talentom szerint“ igyekeztem „szegény édes nemzetem megsegéllésére, ha aranyat, ezüstöt, vagy drágaköveket nem, bárcsak len és gyapjat bemutatni.“

Tanítványának tanúbizonysága szerint: „Az Isten házában és nemzetségének szerelme emésztette meg!“ (Beihlen Miklós). Háborog az idegenek uralkodása ellen, az idegen professzorok ellen, akik-

nek nem fáj „szegény nemzetünk közönséges előmenetele.“ Idegen országokba hordjuk ki a gyönyörűséges gréci tallérokat.

Apáczai szava pusztába kiáltó szó maradt Repülni akart, de lelkének szárnyait megperzselte a megnemértés épúgy, mint későbbi kortársát: Misztótfalusi Kis Miklósét.

Keserűségében volt érzéke a humor iránt is. Hazaérkezésének napját, — augusztus 29 — minden évben megbőjtölte. És amikor néha úgy érezte, hogy „tűrhetetlen a magyar sors“, bizonyára belopódzott szívébe a vándorlási vágy: a bujdosó kurucok módjára, menekülni „el, el az erdőbe, berkekbe, nádasokba, ahol nem lát a napfény, el az idegenbe, ismeretlen vidékekre, amerre a darvak szállnak ősz idején, el távoli messzeségbe, túl a nagy hegyeken, ahol távozó, búcsúzó lépteink nyomát „hóval lepi be a tél.““ (Prohászka Lajos.)

És egy borús szilveszter éjszakán örökre elment. Egy ismeretlen ősi fényű, örök titokról elszakadtan küldöncnek jött és eltűnt miután üzenetét általadta.

Nagy tanítványa, Bethlen Miklós gróf hagyta ránk elmúlásának emlékét: „Apáczait az Isten ebből az ostoba hálátlan világból, mely őréá méltatlan volt, kivette... A szörnyű tanulás és az Isten háza és közönséges jó miatt való buzgó szorgalmatoskodás betegíté száraz betegségben, melyben is semmit sem kedvezvén az erős lélek az erőtlen testnek, ki kellett menni belőle, úgy tetszik, az 1659. évnek utolsó napján, hogy az égben mondhatta igazán és örökké: Új esztendőben mi vigadjunk, dicsőült Jézust mi imádjunk.“ Vége.

A borbereki Alvinczi familia szerepe a székely és magyar történetében

Irta: Dr. báró NYÁRY PÁL

A csípős késő őszi szél sivitva rázta a leveletlen, csupasz fák zörgő ágait s a szürke, rohanó fellegek bőségesen ontották magukból a hideg, őszi esőt, mintha ők is siratnák Erdélyország termőtalajából származó borbereki Alvinczi familia szomorú elmúlását...

Ilyen szomorú, csúnya nap volt 1810. november 25-én, amikor báró Alvinczi József tábornagyt, az ősi Alvinczi nemzetség utolsó tagját végső útjára kísérték a csendes budai katonatemetőbe. Koporsója felett megfordították az Alvincziek díszes címerpajzsát, az Alvinczi név azonban továbbra is él a székely és magyar történelem legragyogóbb lapjaiban, amelyre tollal és karddal egyaránt felírták neveiket...

A jeles, történelmi szerepet játszó familia alapítójának a Nagyenyeden 1570 körül született Alvinczi Pétert tarthatjuk, aki iktári Bethlen Gábornak, Erdélyország bibliáslelkű fejedelmének volt kedvelt udvari lelkésze. A kitűnő pap panaszi Pázmány Péternek, a „Magyar Bátoros Cicero“-nak volt a kortársa és egyben egyik legméltóbb ellenfele. Különösen híres munkái a Debrecenben megjelent „Egy tetes nevezett Pálista embertől, Salvis Titulis Dom. Petri Paz-

manitól küldetett színes öt Levelekre rend szerént való felelet Alvinczi Pétertől a Kassai M. Ecclesia Lelkipásztorától“ és az ugyancsak Debrecenben napvilágot látott „Itenerarium catholicum, azaz nevezetes vetélkedés afelől, ha az Evangyélíkusok tudományok-é új, vagy az mostani Római valláson lévő Papisták-é és a Páristák Ecclésiája-é, vagy az Evangyélíkusok-é igaz és világ végéig állandó.“ Nevezetes írásai még a Kassán nyomtatott „Querela Hungariae,“ továbbá a „Postilla azaz egymásután következő prédikációk az urnapi szent evangéliumok szerint, rövid magyarázatokkal és világos tanúságokkal, melyek nemes szabad királyi városban, Kassában, prédikáltattak Alvinczi Péter pap által és mostan kinyomattak ő maga gondviselése által.“ és „Az ur vacsorájáról.“

Alvinczi Péter nagy tudású férfiú volt, aki tudását gyarapítani beutazta egész Németországot, Itáliát és Svájcot. Az 1600-as évek elején Nagyváradon tanárkodott, majd pedig 1603-ban Kassára ment lelkésznek. Itt dolgozott és írt. Vallásos tárgyú munkái, éles, hitvitázó iratai különösen az 1616—1634 közti években jelentek meg protestáns híveinek nagy örömére.

Alvinczi uram művei itt Kassán láttak napvilágot a felvidéki város első könyvnyomtatójának, Fischer Jánosnak műhelyében, aki a híres bártfai Klösznek volt a veje. Ez a jeles nyomdász tette lehetővé, hogy a nevezetes kassai kalendárium évről-évre megjelenjen újévi ajándékként a tisztelt városi tanácsnak.

Erdemeit, tudását elismerték és megbecsülték a fejedelmi udvarban is. Bethlen Gábor, a nagy fejedelem, a jezsuiták elűzése után lefoglalt papi javak közül a híres széplaki apátság jöszágait Alvinczi Péternek ajándékozta, mint azt egyik levelében írja: „A jöszágok állapotját a mi illeti, az is ebben vagyon, hogy valakinek valakinél eddig inscribált jöszága felől valami végezése vagyon, akárminémű az olyan jöszág, abba marad és kezéből senki nem tartozik remittálni, mint verbi gratia Bornemissza Jánosnál való jöszág felől Petének végezése vagyon velem: ergo kezénél maradt; a papok jöszága felől végezésem vagyon, kit széplaki jöszágnak hívnak, ergo kegyelmednél is megmarad s így egyebeknél is.“

Nemsokára Alvinczi uramat 1612 október 6-án gyermekeivel együtt nemességre is emelték, amelynek kihirdetésére 1613 április 29-én került sor Abauj-vármegyében.

Alvinczi Péter 1634 november 22-én halt meg hosszú lelkészi pályafutásának színhelyén, Kassán, hátrahagyva özvegyét, az 1645 körül elhalt nemes Mutnoki Annát és gyermekeit. Fiai közül az 1645-ben magtalanul elhalt Mihály Szegedi Annát vette nőül, míg Péter nevű fia, aki előbb Szabó Katát, majd Borbély Erzsét választotta hitvestársául, vezette tovább a családot.

Az Alvinczi családból a „borberek“ előnevet a familia alapítójának, a kassai prédikátornak dédunokája, az 1639-ben született Péter használta elsőízben.

Ez az Alvinczi Péter igen jeles férfiú volt. Verestói egyik munkájában „Második Verböczi“-nek nevezte el. 1655 táján már ítélőmester, később, 1678-ban pedig a nádori ítélőmesteri rangot érte el. Mint az erdélyi fejedelmi birtokok és a fiskus tekintélyes jövedelmek:

nek főfelügyelője igen nagy érdemeket szerzett a „ius ligatum“ eltörlésében. Amikor pedig Erdélyország Ausztria fenhatósága alá került, a bécsi udvarba ment, ahol hosszabb időt töltött el Baranyai Gergellyel különféle okiratok szerkesztése céljából.

Természetesen Alvinczi Péter ítélőmester sok elismerésben részesült úgy az erdélyi fejedelmektől, mint a Habsburg-háztól. Így Apafy fejedelem 1689-ben a kisvajdalfalvi, Lipót császár pedig 1693-ban a dzambari részjósággokkal ajándékozta meg.

A „Magyar Lykurgus“ családi élete is igen mozgalmas volt. Nem kevesebbszer, mint négyszer házasodott. Első felesége Szöllősi Erzsébet, a második kalotaszentkirályi Székely Klára, a harmadik gyulafehérvári Lipcsei Éva, a negyedik pedig Hosdátai Kata volt. Székely Klárától, akitől később elvált, az ifjan elhalálozott József nevű fia született. A többi gyermeke a harmadik nejétől származott.

Sámuel nevű fia 1685-ben született s előbb szülőföldjén, az erdélyi kancellárián működött, mint lajstromozó, később pedig Bécsbe került referendáriusnak. Sámuel 1724-ben halt meg. Feleségétől, Beldi Klárától nem voltak utódai s így Sámuel ága kihalt.

Gábor, aki 1686-ban született, egyik legkiválóbb tagja lett ősi familiájának. Pályáját különben, ahol később igen magas rangokat ért el, az erdélyi főkeimányszéknél kezdte mint titoknok és levéltárnok. Fáradhatatlan munkásságának és érdemeinek elismerésül 1744. november 13-án családjával együtt bárói rangra emelték.

Háromszor nősült. Először bihali Vitéz Zsuzsannát, majd Kövesdi Boér Zsuzsannát, végül pedig Gyulai Kata grófnőt vette feleségül. Házasságaiból két fia született, a gyermekkorban elhalt Ferenc és az 1734-ben született Gábor, akinek azonban Teleki Kata grófnővel kötött házassága gyermektelen maradt s így 1788. június 6-án bekövetkezett halálával Alvinczi Gábor báró ága alig néhány évtizedes szereplés után elenyészett.

Alvinczi Péter ítélőmester másik fiának, az 1751 körül elhalálozott Mihálynak, — aki korábban a császári gyalogezeredben vitézkedett mint százados, — két fia és egy leánya volt.

Ádám nevű fia hivatali pályán működött s ítélőmesteri méltóságig emelkedett, azonban nőtlenül halt meg s így az Alvinczi familiának már csak egy férfi tagja élt, az 1735. február 1-én Alvincen született József, aki édesatyja hivatását követve katonai pályára lépett s ott a legmagasabb rangot is elérte.

Alvinczi József már mint alig 15 éves gyermekifjú kezdte katonai pályafutását. Résztvett a hétéves háborúban, a bajor örökösödési harcokban, ahol annyira kitüntette magát, hogy Mária Terézia királyasszony 1763. június 23-án bárói méltóságra emelte. Harcolt Laudonnal Belgrádnál, megszalasztotta az ellenséget Belgiumban. 1795-ben már mint tábornagyként állították a felsőrajnai hadsereg élére. Seregeit győzelemről-győzelemre vezette Tirolban és Olaszországban. Megütöközt Napoleon félelmetes regimentjével is Arcole és Rivoli mellett.

A sok külföldi háborúskodás után, az 1700-as évek végén Magyarországra jött, ahová főhadikormányzóvá nevezték ki. Mint tábor-

szernagy 1803-ban elnöke lett az újonnan megalakított katonai reformbizottságnak.

A nőten Alvinczi József bárónak 1810 november 25-én bekövetkezett halálával elenyészett a nagy, történelmi múltú borbereki Alvinczi család, amely oly sok dicsőséget szerzett hosszú évszázadokon át Erdélyországnak, a magyar irodalomnak és a magyar kardnak.

Dr. Ábrahám Ambrus beszéde

a szegedi Hargitaváralja jelképes székely község
május 2-i vacsoráján

Méltóságos Uram! Igen tisztelt kedves Barátom!

Most, amikor községünk érdemes bírójának hívó szavára azért jöttünk ide össze, hogy Téged lássunk és látásodban örömünk teljék, engedd meg, hogy néhány szóval én mondjak Neked Istenhozadot abból az alkalomból, hogy községünket nemsokára iuthagyod. Hogy én búcsúzzam Tőled, de nem a főispántól, nem a köztisztviselőben álló nagyúrtól, akinek szavát olyan sokan lesték, akinek megjelenése olyan sokan tisztteleltel adóztak és akinek akaratából sokszor országos fontosságú ügyeknek szekere-rúdja fordult el jobbra, vagy fordult el balra. Hogy búcsúzzon a székely ember a székely embertől, nagymúltú és nagyjövőjű székely fajunknak egyik büszkeségétől és nagyrahivatott fiától, akinek megjelenésében, pályafutásában, eszében, szívében és tetteiben tökéletesen benne foglaltatik mindaz, amit e rövid kéttagú szó takar: székely. — Valami, amit nem lehet meghatározni, valami, amit csak az tud élni, akinek ereiben székely ősök vére csörgedez; valami, ami nyugtalan, mint a kövekkel harcoló hegyipatak habja és csendes, mint az öreg vulkáni kráterben megrekedt tengerszem tükre; valami, ami kemény, mint a damaszkuszi acél és puha, mint a seymék tetején ülő üde mohapárna; valami, amiről susog az erdő, amiről beszél a forrás; valami, ami szilárd, mint a szikla és mosolyra hangolt, mint a völgy ölén viruló vadvirág; valami, amiért messze vándorútra kelünk s idegen tájakról mindíg visszavágyunk; valami, amit születésünkben kapunk, amit letenni nem tudunk és nem is akarunk; valami, amiért szívesen ontjuk a könnyünk és, ha kell a vérünk; valami, amiért nem értenek minket — és szeretnek minket.

Te messziről jöttél kedves Barátom és messziről jöttem én is. Életünk útja alig pár esztendővel ezelőtt vezérelt ide, ebbe a tiszaparti álmos, csendes nagy városba, ahol alföldi testvéreivel együtt szeretetben él és munkál egy maroknyi nép, amelynek lelkében visszhangzik a múlt, amelynek szívébe keletről hoz üzenetet az alkonyatkor ideszálló felhő és a gyergyói fennsíkról erre futó Maros, amelynek álma, vágya és mindennapi imádsága egy sóhajlás, egy szó, egy fogalom: Erdély. Erdély a hegyek, a völgyek, a fenyőkoszorúta bércek hazája, szívünk vágya, elménk gondolata, multunk dicsősége, ékeinknek gyöngye, jelenünk bánata és szebb jövőnk reménye.

A Te világod a látható világ, az enyém a láthatatlan. Te a fő-

rum embere vagy, én a laboratóriumban élek és ezért nem csodálatos, hogy találkozásaink száma igen kevés vala. Talán csak párszor volt alkalmam arra, hogy Veled eszmecserét folytassak, de ez bőségesen elegendő volt nekem arra, hogy meglássam Benned azt, hogy mi nemcsak akkor jártunk egy úton, amikor egymásról nem tudva a Szent Anna-tó partján némán haladtunk végig a fenyőóriások fölénk hajló hajlái alatt; amikor a Bálványos vár öreg cserefa gerendáján ülve lelkünk elmerült a Büdös-hegynek s a Csizsár fürdő ezer színben pompázó és ezer hangon beszélő borvizeinek csendes szemléletében; mikor a Mohos tó szélén meglebbentette ruhánk szélét a Nagycsomád tetejéről leszaladó hűvös szellő szárnya, amikor a Vár-tető óriás fenyői ropogtak és cikázó villámok világánál kerestük az elvesztett ösvényt; amikor Tusnád-fürdőn a Három huszárban Szent Anna napján megszólalt a zene, — hanem egyik vagyunk abban is, hogy székeleyek vagyunk eszünkkel, szívünkkel és azzal a soha el nem múló szerelemmel, amely minket fajtánkhoz s szülőhazánkhoz csatol.

Az a néhány találkozó, amikor futólag összehozott Veled az élet, elég volt nekem arra, hogy meglássam Benned a keménygerincű, nyílt agyvelejű, görbe utak simaságát nem ismerő székeleyt és a jószívű testvért.

Megláttam benned a világos agyvelejű székeleyt, aki a maga emberségéből és a maga erejéből már kora ifjúságában ért el olyan pozíciót, a melyre mi is méltán büszkék vagyunk és szerzett magának itt, ebben az alföldi nagy városban és a torony alatt, ahol pedig nincs nagy becsüje annak, aki távolról érkezett, olyan tiszteletet, olyan megbecsülést és olyan osztatlan szeretetet, amilyen csak az igazán értékes és érdemes embereknek szokott kijárni és osztályrészülni jutni.

És megláttam Benned a jószívű testvért, aki kinnt a nagyvilág zajában s a hivatalával járó nagy forgatagban sem felejtette el soha azt, hogy van itt ebben a csendes nagy városban egy szegény falucska, ahová összejövnünk beszélgetni, egymás látásán épülni, beteg szívüket gyógyítani, szunnyadó szikrákat élesztgetni, elaludt mécsket meggyújtani és eljövendő nagy feladataink megvalósításához apostolokat nevelni — és nem szűnt meg soha erre a kicsi falura szeretettel gondolni s ezt szóval, tettel és cselekedettel az elsők között mindig istápolni.

S megláttam Benned a jószívű testvért, aki a hivatala diktálta s a székeley embert általában jellemző zárkózottság mellett, egyetlen székeley testvérétől sem sajnálta a szót, nem vonta meg soha a támogatást és igen soknak szerezte meg a mindennapi betevő falatját.

Három esztendőnek múltán szeretett főbíránk itt hagysz most bennünket. Életed útja vissz majd oda, ahonnan 3 esztendővel ezelőtt ide jöttél hozzánk. Nem vagyok emberimádó, öröklött hajlaimaim, multam, egyéniségem és önérzetem is tiltakoznék az ellen, hogy magamnak faragott képet csináljak és bálvány előtt gyujtsam meg a tömjént, de teljes meggyőződéssel hiszem és vallom, hogy imecsfalvi Imecs Györgyre, a mi szeretve tisztelt főbíránkra, a mi székeley testvérünkre a magyar ugaron még fontos feladatok várnak.

Kedves Barátom, most amikor mint szegedi ember talán utoljára jelentél meg szerető körünkben és amikor talán már néhány nap múlva búcsút mondasz a szőke Tiszának, a toronynak és a fogadalmi templomnak, ahol Istenben bízó lélekkel és zivatarmentes nyugodt tiszta lelkiismerettel annyiszor borúltál le a Mindenható Isten trónusa előtt, fogadd a mi baráti és testvéri szeretetünk igaz őszinte megnyilatkozását és szívünknek azon imádságos hő kívánságát, hogy a jó Isten, aki Téged Háromszékről az étfalvi kúriából kihozott és a háború vérzivatarján keresztül közénk vezetett, vezessen továbbra is fényességes fénnnyel, a még sötétlő magyar éjszakában. Halmozzon el bőséges áldásával és adja, hogy velünk együtt beteljesedve és megvalósulva lásd mindnyájunknak álmát és leghőbb vágyát, édes Magyar hazánk feltámadását, hogy miért lelkünk eped s miért szívünk sajog, együtt ölelhessük keblünkre drága szülőházánkat: Erdélyt.

Ha majd a Duna két partján megindul a lábad és a nagyváros forгатagában és fülsiketítő zajában elfárad a lelked, gondold ránk szeretettel és jusson eszedbe az, hogy Szegedre hozza hajkait hazulról a Maros és Szegeden van egy szegény, de lelkes kis falu, amely Tégedet tisztel, amely Tégedet becsül, amely Tégedet igazán szeret — és visszavár.

A magyar közösség épületéhez hordott minden kavicsdarab közelebb hoz minket vágyálmaink tündérföldjéhez: Erdélyhez

Dr. vitéz Imecsfalvi Imecs György főbíró beszéde

a szegedi társközség ünnepi vacsoráján

Amikor idejöttem, egyedül nők voltak székely testvéreim, akik nem tekintettek idegennek, nem magamért, hanem székely származásom miatt. Három év elég volt, hogy ma senkisémet az idegent látja bennem, egyszerűen, mert megértették, hogy nem vagyok idegen. Ma már jó szegedinek tartanak és őszintén sajnálják, hogy eltávozom Szegedről. Ez így is van rendjén. Szegedi működésemmek legnagyobb eredményét abban látom, hogy meg tudtam nyerni a szíveket, hogy megértették jószándékaimat, s hogy ezt a várost és népét egész szívemmel megszerettem. Sohasem sütkéreztem a hatalom dicsfényében, sohasem toltam a méltóságomat előtérbe, hanem beálltam a kaszások közé, s azokkal egysorban vágtam a rendet, ha pedig gátat kellett építeni — kubikoltam megszakadásig. Ezt meglátták, megértették és nagyon találóan mondta Bakó László nagytiszteletű úr egyik közgyűlési beszédében: „A főispán úr azzal imponál, hogy nem akar imponálni.”

Pedig könnyű és hálás lett volna reklámmal dolgozni, a sajtóban és másutt tömjénezteitni magam, de ez nem fért volna össze az ízléssel, én egyszerűen csak dolgozni akartam, nem hirdettem

magamról, hogy a munka embere vagyok, de hogy valóban az voltam — ezt egész Szeged tudja. Igaz, hogy nem álltam társtalanul, nem voltam magányos bolygó, mert olyan élettárssal áldott meg a Gondviselés, aki angyali jóságával, kivételes szellemi erejével, finom asszonyi megérzésével erős támaszom és segítőtársam volt.

Hölgyeim és Uraim! Volt egy nagy államférfiú, aki gondosan mérlegelve az ország kül- és belpolitikai helyzetét, gazdasági és társadalmi erejét és számolva az összes lehetőségekkel megállapított egy irányvonalat, amelyen a kormányzati politikáknak haladnia kell, hogy a magyar népben rejlő és szunnyadó összes erők felkeltésével és célszerű érvényesítésével az ország érdekeit a legeredményesebben szolgálhassa. A Végtet kifürkészhetetlen akarata megakadályozta Gömbös Gyulát abban, hogy gyönyörű elgondolásait egészükben megvalósíthassa, de az a keresztény és nemzeti alapokon nyugvó jobboldali irányzat, amit ő tett meg vezérlőcsillaggá, azóta egyedülálló égitestté fényesedett a magyar kormányzati politika mennyboltján, s a lobogó, amit ő emelt magasra, ma öntudatosabban és erőteljesebben lobog, mint valaha.

Én büszke vagyok arra, hogy engem Gömbös Gyula kormánya neveztetett ki főispánná, s én azt az eszmét, amelynek meggyőződésből szegődtem hívévé, hűségesen, gerincesen és becsülettel szolgáltam. Én nem politikai divatból és nem konjunktúrából váltam jobboldalivá, az voltam világéletemben, s így is halok meg, mert nem is tudnék más lenni. Jobboldaliság alatt az elvállalt köteleességek hiánytalan szolgálatát, minden egyéni érdeknek a közérdek mögé helyezését, hazafias, vallásos, erkölcsös szellemet, úgy a köz, mint a magánéletben megközelíthetetlen becsületességet értek. Ezt a szellemet nemcsak magam képviseltem, de érvényesíttém azoknál is, akikre befolyásom volt.

Főispánságom alatt sok fiatalembert — férfit, nőt egyaránt — helyeztem állásba, s külön személyes örömöm volt, ha székely embernek adhattam kenyeret a kezébe. Ezeknek mindig szívükre kötöttem, hogy ebben a szellemben működjenek. Faji büszkeségemben azt valloitam, hogy székelyembernek nem elég, ha kötelességét teljesíti, többet és jobbat kell produkálnia, mint amit elvárnak tőle, ezt meg is mondtam azoknak a fiataloknak, akik állásért hozzám fordultak, s figyelmeztettem, hogy ha nem állják meg becsülettel a helyüket, ez nem csak nekik árt, de rossz fényt vet az egész kiszármazott székelységekre is. Igyekeztem velük megértetni, hogy abban az állásban, ahol dolgoznak, azon a helyen, ahol működnek a székelység reprezentánsai, s ha büszkék vagyunk székely származásunkra, ha különlegesen kiváló fajnak tartjuk magunkat, egész magatartásunkkal adjunk ennek nyomatékot, mert nem elég, ha magunk hiszünk és mondjuk, az a fontos, hogy mások elismerjék.

Emlékezetes, hogy az országban szerte élő székelyek között milyen örömet és lelkesedést keltett vitéz Kozma Miklós akkori belügyminiszternek az installációmon tartott beszéde, amelyben a székelységről megemlékezvén azt mondta, hogy ha Trianon folytán a magyarság törzséről ez a nagyszerű népelem leszakadt, kell, hogy a főispáni karban kapjon képviselőt. Felelős kormánytényező szájából a

székelységnek ilyen — tettel is alátámasztott — dicsérete még nem hangzott el, én erre mindig büszke voltam és igyekeztem székely származásomból folyó fokozott kötelességeknek nemcsak magam eleget tenni, de ezt a fokozott kötelességtudatot másokra is átvinni. És büszke vagyok arra, hogy szegedi szereplésem az erdélyi tekintélyt nem csorbította és hogy távozásomkor rólam, a székely főispánról olyan megemlékezések történtek, s felmentésemet a lakosság olyan általános sajnálkozása kísérte, amelyre itt példa még nem volt. És ha nem is tudom eléggé megköszönni és meghálálni azt a bizalmat és szeretetet, amivel kedves székely testvéreim megajándékoztak, fogadják némi viszonzásképen tőlem, hogy az erdélyi névnek becsületet szereztem.

Búcsúzóul egyet kérek: *küszöböljenek ki maguk közül minden viszálykodást, szeressék egymást, tartsanak össze, hogy az önökben levő sok érték a maguk és a köz javára maradéktalanul érvényesülhessen és szeressék ezt a várost, amelyik otthonukká vált és dolgozzanak érte, hisz minden kavicsdarab, amivel a magyar közösség épületéhez hozzájárulunk, közelebb hoz minket vágyálmaink tündérföldjéhez: Erdélyhez!*

A gelencei néma leventék.

Irla: REMÉNYIK ANDOR.

Augusztusra minden nyáron szalmaözevegységet vállalt Jenő bácsi s otthagynán a fehéregyházi kastélyt, eljött bé Háromszékre hozzánk, rokont és fürdőket látogatni. Hol Erősdön lakott az öccsénél, hol pedig nálunk, Árapatakán; lévén az ő édes anyja, fogarasi, Tamásy Franciska az én nagyanyám testvére.

Erdélyország egyik első gavallérja volt akkoron a jegenye teremű, fekete bajszu Imecs Jenő. Volt is nyugtalanság a feredőkön, ha végig villant a dámákon a fekete szeme! Előpatak... Málnás... Tusnád... az erdélyi szépek kiállításai voltak nyaranta; de ott lustálkodtak a havasalföldi bojár menyecskék is, perzselő tekintetűek, álmodozók...

Egyszóval Jenő bácsi többet üdült a feredőkön, mint a rokoni kúriákon. Ez az üdülés kocsin történő vándorlásokkal volt tarkítva, mert a fürdőhelyek jó távol estek egymástól. Az ilyen kocsikázások nagyon unalmasok lettek volna egyedül a nagy gavallérnak s azért utitársairól gondoskodott.

Nem sokat kellett azokat keresni, mert kéznél voltunk mi, két suttyó diákok. A másik, — írhatnám úgy is, hogy a huncutabbik, — Imecs Zoli vala, a Dénes bácsi fia, Tordáról. Egyébiránt egyikünk se volt különb a deákné vásznánál...

...Negyedik nap este Tusnádon azt mondja nekünk Jenő bácsi, hogy holnap megyünk egy házzal tovább. No jó. Hanem a dolog nem olyan egyszerű.

— Hajnalban felkeltek s felmászlok a Szentannatóhoz, Onnét-

gyalog mentek Bálványos felé s délben találkozunk a Vallatónál. Ott kocsi-val várlak titeket. Jó lesz?

— Pompás! — feleltük Zoltival. Ugyis ebbe járt az eszünk napok óta.

Másnap hajnalban várt a vezetőnk a Három huszár vendéglő előtt. Egy öreg székely pediglen hosszú nyelvű nyírfaseprűvel a sétatér homokját egyengette.

— Bácsi! — Szólitja meg az öreget Zoltán. — Milyen idő lesz ma? — mert mi felmennénk a tengerszemhez.

Az öreg megáll, ránk néz, körültekint az égen s aztán markába pökve nyugodalmasan tovább seper. Egyszer csak megáll s azt mondja

— Ténnap szebb vót...

A tengerszemnél igencsak hevet sütött a nap s azért elhatároztuk Zoltival, hogy megfere-dünk. Vezetőnk, a székely suhanc, azonban kijelentette, hogy ő akkor íthagyja az úrfikot, mert nem vállalja, hogy velelévők belényuvadjanak a tóba...

Igy aztán kénytelen-kelletlen tovább mentünk a gyönyörű erdő-kön s délre a Vallatóhoz értünk, hol Jenő bácsi várt a kocsi-val.

— No de itt aztán megfere-dünk! — így a Zolti. S béindultunk az országút melletti elhagyatott feredőbe. Nem volt abban egy lélek se. Deszkafalu kabinok körítik a lágas úszómedencét, melyben buzogva bizsereg a tisztavíz.

Zolti belelép. Elordítja magát. A lába olyan a vízben, mint a főttrák. Jenő bácsi kacag:

— No bütyök! Ez a vallató! Csak hét fok, de amelyik hét percig benne ül nyakig, annak hét pengőt adok!

— Jó kicsi pénz... volna is helye... — biztattuk egymást Zoltival. Háromig kibirtuk, de akkor mintha puskából lőttek volna ki...

Jenő bácsi egész Bálványosfűredig mulatott a vitézségünkön. Ott azonban remekül megebédeltetett minket s tetejibe vett egy-egy liter feketé áfonyát is nekünk. Mikor az is elfogyott azt mondta, hogy öltünk nyelvet egymásra. Mint a posztó, olyan fekete volt a becses nyelvünk...

— Ma este pediglen Gelencén vacsorálunk Csoma Károlynénál, hallátok-e? Ott van aztán három szép leánka! Akár az angyalok... nevetett Jenő bácsi. Mi pedig, két fejbeütött diákok, nekiestünk a tiz körmünkkel a nyelvünknek... ahogy azt órákhosszat vakartuk... de hasztalan... a Kőrösi Csoma kúriáig...

Hát csak üldögéltünk uzsonnától vacsoráig a szép özvegyaszszony, Irénke nénivel, meg a gyönyörű három leánkával, hogy is hívták? Olga, Valéria és... már elfeledtem a harmadik nevét. Ültünk a tornácon. A lányok fecsegték s mink a Zoltival a félvilágért se nyitottuk volna ki a szánkat. Jenő bácsi meg úgy kacagott rajtunk, hogy csuklani kezdett tőle...

Egyszercsak valami örült bolondság juthatott a Zolti eszébe, mert elröhögte magát s arasznyira kidugta a nyelvét. Na, volt az elképedés a leánkák részéről! Az általános kacagás leleplezett engem is aztán s így lett vége életem legkinosabb óráinak...

Másnap reggel megint kocsin ültünk s karucáztunk Imecsfalva

felé! Mikor már jól bentjártunk a faluban, észrevettem, hogy az egyik öreg ház ablakából kikönyökölő szalmakalap megfutamodik s a következő percben két puskalövés dördül az udvarról...

Éppen arra az udvarra kanyarodott bé a kocsink. Az öreg szalmakalap ott állott az udvar közepén, még füstölt a kezében a puska. Nem messze pediglen két csürke feküdt a vérében.

— Látám, hogy jöttök az úton s gondoltam, hogy bétértek hezám. Hát osztán, hogy ne kelljen sokáig kergetni a paprikás-csükrét, meglövém őket. Isten hozott Jenő öcsém s tüktökök ifiak!

Abbiza! Így fogadott minket Imecsfalván az öreg Imecs Lázár... Az is rég volt...

Ifjúsági pályaművek a kisebbségi kérdésekről

Magyarország nemzetközi helyzetéről a legtalálóbban Tormai Cecile beszélt, mikor azt mondta: „Volt egy ország, melyet eltüntettek az emberiség tudatából és az emberiség jóformán akkor vette észre, hogy van, mikor szétszaggatták.”

Ezek a szavak jutnak eszünkbe, mikor végiggondoljuk, hogy ezer év óta Magyarország hőseit, történelmünk kimagasló alakjait, tudósait, művészeit, költőit, népművészetét és szellemi kincseit el akarják orozni, el akarják tulajdonítani.

Már gyermekkoromban hallottam Erdélyben Romania Mareról, a nagy-román törekvésekről. Ha komolyabban és behatóbban foglalkoztunk volna ezekkel a kérdésekkel, talán nem jutottunk volna oda, ahol Trianontól számítva tavaly őszig voltunk. Mikor a Magyar Aszszonyok Nemzeti Szövetsége az elmúlt évben és az idén újra kiízte az egyetemi ifjúság számára a kisebbségi kérdések tanulmányozására vonatkozó pályázatot, az volt az elgondolás, hogy végre egyszer legalább saját kárán tanuljon a magyar, s ifjúságunk tanulmányozza behatóan a kisebbségi kérdéseket a legkülönbözőbb szempontokból s a megismerés alapján lássa meg a hibákat, melyek a multban történtek. Azt akarjuk, hogy a fiatalság keresse meg a lehetőségeket, melyekkel a mai nehéz kisebbségi problémákat megoldhatjuk, hiszen ma végeredményben a most küzdő és tanuló ifjúságból kerülnek ki a jövő tudósai, szakemberei és államférfiai. A mi kultúrfölényünk magasan vezetett még huszonöt évvel ezelőtt az utódállamokkal szemben. Akkor még könnyű lett volna leszerelni őket. Huszonöt év alatt azonban sokat pótoltak és tanultak. A mi ifjúságunknak már erősebben kell harcolnia a kultúrfölényért. Az egész életben a növény-állat-és embervilágban az erősebbek küzdelme folyik a gyengébbekkel szemben s amint, szinte varázsütésre, változott át leszerelt hadseregünk erőteljes, hősies hadsereggé, mely diadalmasan küzd az ezeréves határokért, úgy kell, hogy küzdjön a magyar tanuló ifjúság átütő szellemi erővel, fel az elérhető legmagasabb felkészültségig.

Ennek az elgondolásnak az alapján Szövetségünk pályázatot

tűzött ki az egyetemi ifjúság számára olyan értekezéseknek jutalmazására, mely a külföldön és a szomszédos államokban élő magyarság helyzetét és főként a szomszédos államokkal való kapcsolataikat tárgyalja. A Szövetség akcióját nagy megértéssel fogadták úgy az egyetemi tanárok, mint az ifjúság. Mult évben 59 pályamunka érkezett be és ezekből 21 részesült pályadíjban vagy jutalomban. Az idén 36 pályamű közül 15 részesült pályadíjban és jutalomban. A két pályázatra összesen 5330 P-t osztottunk ki. A munkák értékét az egyetemi tanárokból és kisebbségi szakértőkből álló bizottság állapította meg, amelynek tagjai voltak: dr. Heller Farkas, dr. Kolosvári Bálint, dr. Szantner Pál, Rohringer Sándor egyetemi tanárok, Flachbart Ernő min. o. tanácsos és Prokopi Imre nyug. főispán.

Az egyik értékes munkát: „A magyar pénzüzetek helyzete Erdélyben” a bíráló bizottság javaslatára nyomtatásban is kiadtuk. Külön örömrünk és büszkeségünk, hogy a multkori pályázatunkon első díjat nyert a szegedi egyetem egyik nőhallgatója: Sáfrán Györgyi tanárjelölt „*Magyar tudomány és szépirodalom Erdélyben*” címmel. Az idén pedig Schindler Balbina közgazdasági tanárjelölt nyert első díjat „*A magyar parasztság helyzete Erdélyben*” című munkájával. Debrecenben Rugonfalvi Kiss István mondta beszédében azt, hogy a kisebbségi kérdéssel való beható foglalkozás voltaképpen a nemzetközi politika szolgálatát jelenti. A magyar asszonyok finom érzékére vall, hogy ez igazságot felismerve e munkába a magyar ifjúságot kívánta bekapcsolni egy helyesebb, emberségesebb kisebbségi politika kialakításába.

A bíráló bizottság nyilatkozata szerint a magyar ifjúság szép felkészültséggel és komoly tanulmánnyal végezte a pályamunkákat, amely nagy reménységet nyújt nekünk a magyar jövő várományosait illetőleg. Köszönjük a magyar ifjúságnak, hogy nem csalódtunk benne! Ma már az emberiség harca a levegőben dől el. A szellemi harcnál is az lesz a döntő: ki repül magasabbra. A légi harcban győztünk, — a szellemi harcban is győznünk kell.

Csiksomlyói Csiky Jánosné

A Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége
Orsz. alelnöke.

Dr. vitéz Ákosfalvi Szilágyi László két könyve

Dr. SZACSVAY JÓZSEF

Minden építőmunka egyben alkotás is. Alkotni pedig annyi, mint az értékvilágot növelni, szebbé, nagyobbá és gazdagabbá tenni. Ez az értékvilág — legyen az erkölcsi —, anyagi — és szellemi — az emberiség legdrágább kincse. A teljes és tökéletes életcél eléréséhez és megvalósításához mind a három elengedhetetlen. Egyik a másikkal szükségképpen kiegészítője. Egyformán nélkülözhetetlen mind a három és mégis közülük a szellemi értékvilág az irányadó és útmutató, mely azonban az emberi nagyságnak, erőnek, hatalomnak, a

nagy felülemelkedésnek csakis akkor lesz és csakis akkor lehet megteremtője, ha és amennyiben az ideális alapon, az erkölcsi értékvilágon épül fel. Az ekkép létrejött szellemi értékvilágban érlelődik és teljesedik ki a nemzeti öntudat, nyilvánul meg a nemzeti életakarat s ekkép benne, vele és általa testesül meg s lesz örökéletűvé maga a nemzeti génusz.

Mindennek a fejlődés törvénye szerint alulról felfelé, a mélységből a magasság felé kell törekedni. Mikép az ember életében a csecsemőkort a gyermekkor, s ezt az ifjúkor váltja fel, akkép az alkotás terén is a kezdetlegesség állapotából a tökéletesség felé való haladás az igazi, a rendeltetészerű cél. A föld mélyében, örök sötétségben — elrejtve — cél és rendeltetés nélkül heverne a kőszén, az arany, ezüst és sok más egyéb érték, akárcsak a tenger fenekén a csillogó drága gyöngy, ha az ember munkával, fáradtsággal napvilágra nem hozná, de mert napvilágra hozza, következésképp vele és általa növeli és gazdagítja az anyagi értékvilágot s ekkép lehetőséget nyújt az igazi életcél, a szebb és boldogabb jövő eléréséhez.

Minden, ami volt, van és lesz, egyaránt alá van vetve a mulandóság örök törvényének. Népek, nemzetek életét, eredetét, szokását, hagyományát, alkotását, kulturáját, bölcsőjét és koporsóját, egyszóval egész múltját az egyre rohanó évszázadok és évezredek viharai épp úgy eltakarják, akár a méreteiben gigantikusan kiemelkedő piramisokat a rájuk üledett por. Habár tudjuk, hogy enyészet és megújódás a világ rendje, mégis egyre küzdünk, harcolunk, szembeszállunk a mulandóság mindent eltipró kérlelhetetlen hatalmával és a már-már feledésbe merülő multnak örök értékeit megmenteni igyekszünk, mert úgy véljük, hogy a jövő nagy célkitűzéseiben mindig és mindenkoron segítségünkre lesznek ezek az értékek.

Nagy felkészültségre, erős lelki erőre, kitartó szorgalomra és megingathatatlan hitre, tudásra és kemény elszántságú akaratra van szüksége annak, aki az élettelen megeleveníteni igyekszik, aki megfakult foliánsok, töredező pergament lapok, megkopott kódexek avult betűiből életrekelte a multat s az olvasó lelkét a jelen sivárságából, örökös zajgásából egy vérrel-zivatarral teli kor nagy életakaratába viszi és egy olyan életet tár fel előtte és tesz szemlélhetővé a századokon át bevált intézményeivel, alkotmányával, szokásaival, amelyeknek fennmaradásaért élet-halálharcot vívtak őseink.

Ilyen munkásságot fejtett ki dr. vitéz Ákosfalvi Szilágyi László akkor, amikor I. „*A Székely Nemesi Rendi Társadalom*“ és II. a „*Székely Primor Családok*“ című felette értékes, nagyon komoly tanulmányait megírta.

Ezeknek a tanulmányoknak célja: A székely nemesi társadalom s illetve e társadalom kialakulásának, fejlődésének és rendi viszonyainak vázlatos ismertetése s egyben a Székelyföldre és a székely származáshoz fűződő ősi, jogi kiváltságoknak emlékezetben tartása. Nagy szeretettel, teljes megértéssel és tökéletes átérzéssel, felelősségének teljes tudatában, elmélyedve, hűséggel tárja fel a székelység eredetének, történetének, ősi alkotmányának, a magyarsághoz való viszonyának minden fontos mozzanatát. Előszavában kegyetes há-

laérzettel emlékezik édesatyjáról, akitől az első ösztönzést kapta s aki már ifjú korában felkeltette fogékony lelkében a történelem, különösen pedig a székelység jogtörténete iránti érdeklődését. Fejezetekre osztja mindkét könyvét. A székelyek és a honfoglalás című fejezetben megállapítja, hogy a székely rendi társadalom fejlődése a magyar rendi társadalom fejlődésétől több tekintetben eltér, s azt mondja, hogy ennek az eltérésnek okát csak akkor értjük meg, ha előbb tisztázzuk azt a kérdést, hogy Árpád fejedelem népének Magyarország területén való megjelenése előtt itt laktak-e már a székelyek s valóban a húnoktól való származásának hagyományát őrző nép volt-e a székelység? Csak e kérdésre megnyugtatóan adandó kielégítő felelet érteti meg velünk a székely nemzet sajátos történelmi fejlődésének okát. A Névtelen jegyzőre és Kézai Simon krónikájára való hivatkozással megállapítja, hogy a székelyek már a magyarok megjelenése előtt hazánkban laktak és a nemzeti közludat őket a húnokhoz tartozóknak ismerte. Hivatkozik Hóman Bálintra is, akinek megállapítása szerint a „XI. században a székelyeket Magyarország honfoglalás előtti lakóinak és Attila népének tartották.“

Megállapítja Szilágyi, hogy a székelység hazánk területén többfelé elszórtan lakott. A nyugati és déli határszéleken, valamint egybűt is éppen úgy feltalálható, mint Erdélyben. Legnagyobb tömegben a Csiglamezőn élt. Épp ezért a délkeleti részekben jelölték ki szálláshelyét és az ottlakóknak biztosították a székely törzsszervezet fenntartását. Ezzel az intézkedéssel a székelység előtt tehát két lehetőség állott: a honfoglaláskori lakóhelyén való megmaradás és ezzel együtt a környező népségekbe való folyamatos beolvadás, vagy pedig a délkeleti Székelyföldre való átköltözés. Nem nehéz tehát megérteni, hogy igyekezett a székelység a határszélekről s egyéb helyekről is a délkeleti Székelyföldre költözni, mert a törzsszervezetben vélte fennmaradását legjobban biztosítottak. A beözönlő magyarságban a már itt élő székelység fajtestvéreit látta, akikhez önként és békésen csatlakozott. A haza védelmében fegyveresen résztvett és a harcban az első hadrendben küzdött s emellett az államalkotó magyarság összes előjogait és mentességeit élvezte és csak a fejedelem trónraléptekor, első házassága és első fia születése alkalmával adott úgynevezett ökörajándékot. Ezzel szemben a magyar nemzet tiszteletben tartotta az új haza területén már itt talált és önkéntesen és békésen csatlakozó fajrokon székelységnek a törzsszervezet fenntartására irányuló és soha fel nem adott kívánságát. Ez ősi joga volt a székelységnek, amelyet a magyar nemzet egyetemes közludata, mint székely kiváltságot ismert. A székelyek féltékenyen őrizték ezt az ősi szervezetet, mely nem a király kegyelméből eredt, hanem az első foglalás jogán alapult és amelynek megváltoztatására a királyi hatalom nem volt illetékes. Így maradt fent a magyar nemzet mellett a székely is politikai nemzetként. Ez az oka annak, hogy a magyar királyi hatalom a székely rendi társadalomnak a magyar társadalomtól eltérő fejlődését a legújabb időkig mindenkor elismerte. A székely törzsszervezet fennmaradásából pedig az egyetemes magyar történettudománynak az az előnye, hogy annak keretében a törzsi élet eljutott az írásbeliség korába. Így a székely vonatkozású oklevelek nyuj-

totta anyagból visszakövetkeztethetünk a magyar törzsek jogviszonyaira, amelyek már az írásbeliség bevezetése előtt a királyi vármegyébe beolvadván, csak igen kevés számú okleveles emléket hagyhattak az utókorra.

A Székelyföld és a székely ispán című fejezetben megállapítja, hogy az ország elfoglalása után az egyes törzsek az általuk megszállott területeket egymástól függetlenül bírták, melyeken a törzsfők valóságos fejedelmi hatalommal uralkodtak. Hatalmukat csak az egész nemzetet közösen érdeklő ügyekben korlátozta az Árpád véreből származó fejedelem hatalma. A törzsek azonban nem szállották meg az ország egész területét és egymás között is nagy területeket hagytak szabadon. E területeket Szent István a korona tulajdonának tekintette, királyi hatalmánál fogva adományozni kezdte és az ott lakó kevés számú népesség helyzetét rendezte. Minthogy a törzsek által szabadon hagyott földek a király tulajdonává váltak, ezért ez utóbbinak a hatalma a törzsek rovására nagyon megnőtt. Az ezeken a földeken élő lakosságot a király szolgálatára szervezték be. A törzsek jelentősége csökkenni kezdett, mert szállásterületüket a szomszédos királyi területek rovására már nem terjeszthették ki, nem nagyobbíthatták meg s így a folyton szaporodó népességük egyre szegényebb lett. Ennek a hátrányos gazdasági helyzetnek aztán az lett a következménye, hogy ezek is mind többen folyamodtak a királyhoz, királyi szolgálatot is vállaltak és ennek fejében a királyi földből részt kaptak. Ekkép egyik-másik nagybirtokra tett szert, s így a most már gazdaságilag hatalmas és befolyásos hűbéresekké kiverelkedtek maguknak azt, hogy őket is jogilag tekintsék annyinak, mint az ősfoglalóknak a szállásbirtokon élő elszegényedett ivadékaikat. Ekkép a hűbéresekké is a veri nobiles sorába emelkedtek, aminek az ország területének közigazgatási beosztása szempontjából legfontosabb következménye a törzsi területek és a királyi területek tökéletes egybeolvadása lett. Ezt a folyamatot elősegítette a királyi birtokadományrendszer kialakulása. Az ősfoglaló ivadékok jelentékeny része is sietett birtokjogát királyi adománylevéllel megerősíttetni. Így kerültek ezek az egybeolvadt területrészek királyi várispánok hatósága alá. Ekkép kel életre a magyar vármegye, melynek élén a királyi várispán (főispán) állott.

Az ország területének közigazgatási szervezése a megye rendszer alapján történt. E tekintetben jelentős kivétel a Székelyföld. A székelység törzsszervezete az újabb fejlődésnek ellenállott. A Székelyföld autonóm terület maradt, amelyhez később Aranyosszéknek V. István király által a kézdi székelyek részére adományozott kis területe járult. Ennek a területnek kivételével a Székelyföld összefüggő terület volt.

Habár a királyi hatalom a szomszédos területeket sorra-rendre a saját hatalmi körébe vonta, ugyanakkor a székelyek törzsszervezetét és területét érintetlenül hagyta.

Közigazgatási és katonai szempontból az ország három területre oszlott. A legnagyobbnak, a nyugatinak élén a nádor állott. A keleti kisebb részt az erdélyi vajda igazgatta. A délkeleti, a legkisebb rész, a Székelyföld, a székely ispán hatósága alá tartozott. Ezek egymástól független királyi főtisztviselők voltak. Egyik sem volt a másik alá-

rendeltje. Közülük mindegyik a királyi hatalmat a saját területén közvetlenül képviselte. Habár a vajdai és a székely igazgatási területek földrajzi egysége és egymásra utaltsága azt kívánta volna, hogy ezek már az első rendezéskor egységesíttessenek, ez még sem következett be, legfeljebb annyiban, hogy az erdélyi vajdai és a székely ispáni méltóságot időnként ugyanaz a személy viselte. E két külön méltóság közjogi egyesítése soha sem történt meg. A székely ispáni méltóság a székely nemzeti szervezet ősi törzsfőjéből alakult át királyi zászlósurasággá.

A következő fejezet címe a székely jogviszonyok és a rendi tagozódás. Ebben rámutat Szilágyi arra, hogy a Székelyföld nem volt a királyé és a székelyek azt nem a király adományából bírták, ekkép a királynak nem is volt háramlási joga. A Székelyföld előbb hét, majd öt székre oszlott. A székely nemzet közjogi és politikai értelemben egyaránt külön nemzeti egység volt, a legrégibb időtől kezdve, egészen az 1868. XLIII. t. c. életbelépéséig. Ősi joga volt a nemzetgyűlések tartása s ezeken a belkormányzatot érintő külön törvények hozása. Saját ősi szabadságával, törvényével, szokásával és jogával élt, szemben a magyar nemesi szabadsággal, törvénnyel, szokással és joggal.

A székek lakossága 6—6 nemzetségre és minden nemzetség 4—4 ágra oszlott. A székek élén egy főbíró, (később székbíró) és egy főhadnagy (később székkapitány) állott, mely tisztségeket a nemzetségek ágai meghatározott sorrendben viselték. A tisztek évenként változtak. A tisztségek viselésének joga az egyes ágakat minden 24. évben egyszer illette meg.

Ezek a tisztségek a XVI. században eltűntek s helyüket a fejedelem által kinevezett főkirálybíró és főkapitány foglalta el. II. Rákóczi Ferenc szabadságharca után a főkapitányságokat már nem töltötték be. A székek a XVII. század elején kivívták, hogy az élükön álló főkirálybírákat, akik a főispánhoz hasonló jogállással és hatáskörrel bírtak, maguk választhatták, holott a főispánok megválasztásának a joga soha sem illette meg a vármegyéket. Ekkép a főkirálybíró a korábbi nemzetségi főbíró autonóm tisztségének örökösevé vált. A főkirálybírák kinevezésének joga csak az 1868. évi XLIII. t. c. 9. §-ával szállott át az uralkodóra. A főkirálybírói cím a székely székeket vármegyékké átszervező 1876. XXXIII. t. c. hatálybalépésével szűnt meg.

A székelyek eredetüknél fogva mindannyian országosan elismert igazi és kiváltságos nemesek. Nemességük földjüknek első foglalásán alapszik. Nemesi jogaikat az ország egész területén gyakorolhatták, tehát országos és nem helyi nemesek. A nemesség a székelyeknek olyan veleszületett személyi joga, mely őket a magyar szent korona egész területén elválaszthatatlannal kísérte. Egyben olyan jog, mely nem képezhetette a királyi adományozás tárgyát.

Más jogi természetű volt a székely örökség, mint a magyar nemesi birtok. Tulajdonosának több és erősebb jogokat biztosított. A Székelyföldön nem volt királyi háramlási jog és ekkép a fiúág kihalása esetében a leányok uralkodói fiúsítás nélkül is örökölték az ősi vagyont. Ez volt a természetes leányfiúsítás, vagy fiúleányság.

Ha az elhaltak leányai sem maradtak, abban az esetben az alyafiak, ezeknek hiányában a szomszéd, illetve a falu örökölt. Főbenjáró ítélet esetében a székely örökség nem az uralkodóra, hanem az örökösökre szállt.

A székely nemzetnek soha kétségbe nem vont ősi különállásából folyó autonómiája, önkormányzata volt.

A székely nemzet rendi tagozódása az ősi hadrendből indult ki. Kezdetben két rendre, a lőfőrendre és a gyalogrendre oszlott. A lőfőrend vezető tagjai idők folyamán magasabb renddé alakultak és külön társadalmi osztállyá tömörültek. Így jött létre harmadik rendként: a főrend.

A leszármazókra átöröklődő nemesi rendek létesülését a földbirtok idézte elő. A földbirtok mennyisége teremtett a nemzet tagjai között állandó különbséget. A rendi állapotnak az ivadékokra való átszállása azonban a jogi felfogásban lassankint azt a további változást idézte elő, hogy mindjobban háttérbe került a rendek elkülönülésének alapja, a földbirtok mennyisége, ezzel szemben mindinkább előtérbe jutott az, ami az ivadékokra átszálló, örökölhető rendi állásnak a későbbi jog szerinti alapja lesz: a származás. Ekkép aztán valakinek a rendi állását többé nem birtokának nagysága, hanem atyjának nemesi, rendi helyzete határozta meg.

Felhozza, hogy egyesek a székelyek jogi helyzetét a jászok, a kúnok, a szentgáliak és a hajdúk helyzetéhez hasonlítanak mondják. Ezeknek a népelemeknek közigazgatási berendezkedése azonban egészen más gyökérből származik, mint a székelyeké. E népek egyikének kiváltsága sem ered a honfoglalás korából, hanem azzal későbbi uralkodók kegyelméből birtak. Ezekkel a népelemekkel szemben a székelység s helyesen a székelyek az összes nemesi jogokat a magyar szent korona egész területén a honfoglalás óta zavartalanul élvezték és szabadon gyakorolták.

E három fejezetben azok tartalmáról azért szoltam részletesebben, hogy lássa mindenki, miszerint mily beható, alapos tanulmányt folytatott Szilágyi e munkájának megírásával. Ugyanígy, ugyanazzal a komolysággal, hozzáértéssel és éles judiciummal tárgyalja a következő fejezeteket és pedig a főrend, lőfőrend és gyalogrend, továbbá a rendi állás megszerzése, öröklése és elvesztése, a rendi jegyzőkönyvek, a székelyek részére adott rendi oklevelek, a székely rendek és a nemesi szabadság egysége, a székely nemesi rendi állás, előnév és címer igazolása címet viselőket.

Előadása könnyen érthető. Fejtegetései okadatoltak. Megállapításai helyesek, stílusa remek, magyarsága tőzsgyökeres, amint mondani szokták, izzig-vérig székely-magyar, minden sorából, minden szavából fajaért égő szeretete sugárzik felénk és én megállapítom, hogy akárcsak ősei, ő is nem csupán a karddal tud jól bánni, aminek ékes bizonyossága vitézi volta, hanem a pennával is, amelyet akkor, amikor tanulmányait megírta és azokat rendszerbefoglalva mindnyájunk okulására két külön könyvben kiadta, beigazolta, hogy szívében és lelkében kiolthatatlanul él és ég az összetartozás tudata, az érzelmi közösség, az elődökkel, a Székelyfölddel és hogy becsülette, helytállóan büszke származására s vallja, hogy mindezeknek tudata,

minden székely egymás kölcsönös megbecsülésére kötelez s kizárja soraikból a gőgöt és megalázkodást. Vallja és hirdeti, hogy a székely szellem és őserő a világtörténelem viharai közepette zárt egységben őrizték meg a székely nemzetet, s hogy ezek a nagy és hatalmas hatóerők ma is eleven mozgatói a székely életnek és éppen ezért bizalommal néz a székelység jövődjé felé.

Második könyvében a „Székely primor családok“ címet viselő tanu'mányában is ugyanezek a szempontok az irányadók. A család-szeretet alapja az elődök tisztelete és emléküik megbecsülése — megállapítása szerint — egyszersmind az alapja a hazafiságnak is. A faji öntudat ápolása hazafias feladat és kötelesség. Vallja, hogy amely család multját elhanyagolja és őseinek emlékét nem tiszteli, az a nemzet életfájának gyökerét saját kezével metszi el, mert ahol nem érzik az együvé tartozást, ott megszűnik a nemzeti közösség érzése is. A családtörténet, a családok útján a nemzethez való vérségi és hagyományos odatartozás, a vérközösség legértékesebb öntudatnevelő eszköze. Nemzeti szempontból fontos, hogy elődeink sorsa iránt érdeklődjünk és a megmaradt adatokat feljegyezve a feledéstől megmentstük. Ezek a gondolatok vezették II. könyve megírása alkalmából és ezt a feladatát is a történetíró hűségével, a krónikás pontos feljegyzéseivel, minden adat megőrkítésével, valóban szívvel-lélekkel szolgálta. Ennek a könyvének az egyes fejezetei ezek: A székelyek eredete és csatlakozása a honfoglaló magyarokhoz, a székely nemzet három rendje, a székely rendi oklevelek és rendi jegyzőkönyvek, a székely származás bizonyítása, a primor családok és források.

Bizony hangyaszorgalommal kellett ezt a sok adatot összeszedni, amely bizony időt és fáradságot követelt. A fáradság azonban nem veszett kárba, mert hisz úgy vélem, hogy a legnagyobb érzés és egyben jótétemény az íróra nézve az, ha tudja, hogy munkájával szolgálta fájának, nemzetének ügyét és ha tudja és meg van győződve arról, hogy az értékvilágot munkájával növelte, szebbé, nagyobbá és gazdagabbá tette. Tudnia kell, Szilágyinak, hogy akkor, amikor tanulmányait két könyvben kiadta, a szellemi értékvilágot úgy és olyan értelemben, ahogy fentebb írtam valóban teljesebbé tette. Ezért munkája becses, elsősorban azért, mert fajtáját, a székelységet ezúttal újabb s eddigelé nem ismert megvilágításban, székely lélekkel, szerető székely szívvel mutatta be, nemcsak nekünk székelyeknek, hanem a nagyvilágnak is. Vallom Petőfivel, Szilágyi munkáinak elolvasása után, hogy: „csak nem fajult el még a székely vér, minden kis cseppje drága gyöngyöt ér!“

Székely Egyleti Élet

Az Erdélyiek Pécsi Otthona

F. évi április 1-i számunkban részletes beszámolást nyújtottunk az Erdélyiek Pécsi Otthona asztaltársaságának megalakulásáról, célkitűzéseiről és működéséről. Közöltük az egyesület 1921. évi fennállása óta szereplő elnökök névsorát is, akik mindig a Pécssett tar-

tózkodó és előkelő állást betöltő erdélyi menekültek sorából kerültek ki. Olyan vezető egyéniségeket tisztelt meg rendszeresen a pécsiek jelentős számú erdélyi tábora az elnöki méltósággal, akik erős hazafias érzésükkel mindenkor vigasztalni tudták a menekültek csüggedő seregét. Összetartották a már széledni készülők számát.

Ilyen összefogó lelkes elnök áll ma is az élen v. dr. Berde Károly nyilv. egyetemi rendes tanár személyében, kinek neve előbbi tudósításunkból leírasi tévedésből kimaradt. Neki segédkezik nem kevesebb lelkesedéssel osdolaí dr. Zsögön Géza m. kir. rendőrtanácsos is, aki jelenleg az egyesület ügyvezető elnöke. Vannak az egyesületnek még, lelkesebb, *névtelen* dolgozó, buzgolkodó tagjai is a tisztikarban, kiknek nevét egyénenként több ok miatt nem soroljuk fel.

Tavasziöttével, talán követendő példaképpen felemlítem, hogy a Mecsek madárvilágának védelmére Pécssett különböző egyesületek madárodukat állítottak fel. A kedves ajándékok felett az adakozók névtáblája olvasható és minden ilyen fészek egy-egy elszakított város nevét viseli. Ott látjuk Arad, Temesvár stb. nevű madárodukat. A Pécsiek Erdélyi Otthona is lelkesen áldozott Kolozsvár emlékének, amikor egy évvel ezelőtt felállította a kedves madárfészket. A Mecsek sétatújtain az erdélyi városok neve és címere köszönti a sétálót. Mindenkit emlékeztetnek a fájó sebekre, az erdélyi családok szétrombolt fészkeire. Pécs város falai közt élő erdélyi magyar és székely testvéreink a vendéglátásért mintegy viszonzásul állították e kedves emléket.

Az egyesület idei megmozdulása egy kultúrest keretében történt a városház közgyűlési termében. Erre felfigyelt Pécs városának minden szépért, nemesért lelkesedő közönsége. Dóczyné, Berde Amália kolozsvári tanár és festőművész nő vetített képes előadást tartott 1939. márc. 28-án „Erdély népművészetéről” címmel. Ott volt a város színe-java, az egyetem rector magnificuszától és a város polgármesterétől kezdve minden számottevő egyéniség. Díszes torockói népviseletben előadói emelvényen megjelent művész nő festői szép alakja és páratlan előadói készsége valósággal elbűvölte az előkelő hallgatóságot, minek varázsáról még ma is beszélnek a városban.

A kultúrestet Esztergár Lajos dr. polgármester nyitotta meg és Zsögön Géza dr. az Erdélyiek Otthonának ügyv. elnöke zárta be. A kiváló előadó szavaiból idéztünk néhány mondatot.

„Erdély szép kis ország. Jertek velem a képzelet szárnyain a Torockó völgyébe: álljatok meg egy percre velem itt, ahol fűszere-sebb a beszéd, ahol édesebb a kacagás, ahol sósabbak a könyvek.

Három, néprajzilag jellegzetes erdélyi fajtát ismertetek, természetes adottságaikkal, környezetükkel, lelkiségükkel és az ebből fakadó művészetükkel: a torockóit, kalotaszegit és a székelyt. Az elsőhöz gyermekkori emlékeim fűznek, a Kalotaszeg adja a legtöbb anyagot festésetemhez, a székely pedig — magam vagyok.

Torockó vidékén szerintem a természet mindent a legegyszerűbb geometriai formába, a háromszögbe szorított. Sziklaalakulatoktól kezdve, az unitárius hitig, amely a legszűkebb dogmák keretében mozog. De, miként az aszkézis váltja ki a lélekből a látomásokat, úgy váltja

fel a szigorú hétköznapiakat a ragyogó vasárnap. A két, három évszázad előtti ruházat sajátos külsőt kölcsönöz az egyénnek és szóval, tollal ki nem fejezhető ritmusba olvadnak a tömegjelenetek. E vidék szépségeinek kiaknázása a jövő filmjére vár: a falvak apró, fehér házacskái közül kiemelkedő román templomtornyok csodás szílnetjéi.

Kalotaszeg 39 községből álló terület — varázsigéje a szín és a derű. A gótika cúcsívei itt találkoznak össze az uraltáji hazából eredő ruhadaraboknak, a miszulynak csúcsíveivel, mintegy jelezve a magyar sors tragédiáját, kelet és nyugat érintkezését. Ma egy befejezett művészet a kalotaszegi, mely nem kér kölcsön hatásokat, ellenkezőleg, visza tudja adni az általános emberi kulturának azt, amit tőle egykor kapott. Így adta a magyar stílusnak két mesterét, Ravasz Lászlót, aki bánffyhungyadi és Ady Endrét, aki mindig büszke volt kalotaszegi származású nagyanyjára.

A Székelyföld többet ad a regényeségből, mint a megélhetésből. Ez a szigor váltotta ki a székely fufangot és a talaj geológiai nyugtalansága állandó kirajzásra ösztönzi a székelyt, aki azonban mindenüvé magával viszi földjének zamatját, erjesztő csíráit, melyből mindenütt új élet és kultúra fakad. Pl. az önálló erdélyi irodalom, Kodály székely muzsikája.

Ezek a motívumok mozgatják az erdélyi magyar népművészet fejlődését. Sajnos élete együtt sorvad a vadvirágéval, a civilizáció terjedésével, holott a népművészet nyelv és eszköz, amin át jellegünk megnyilatkozik“.

A lelkes közönség szünni nem akaró tapssal honorálta Berde Amália festőművésznő előadását, aki a magával hozott erdélyi népművészet festői kézimunkáiból mutatott be értékes darabokat. Á. É.

Lármafa

Halálozás. Dr Bárdosi Bárdossy István, a Szent István kórház gyermeksebészeti oszt. vezető adjunktusa, a Tesz társelnöke, a MOVE háznagya az orvosi kötelesség teljesítése közben szerzett betegség következtében, 35 éves korában, nehéz szenvedések után április 25-én Budapesten elhunyt. Szörtséy József székely testvérünk, a Tesz orsz. elnöke és felesége Gazda Gizella vejét, leánya Irma pedig férjét veszítette a tragikusan elhunyt kiváló orvosban.

Nagy Istvánné, sz. Jeney Róza Nagysármás utolsó magyar postamesternője 76 éves korában elhunyt. Leánya volt nagyenyedi Jeney József mezőcsávási földbirtokos 48-as honvédőrnagynak. A nagyaszonnyt úgy Erdélyben, mint Csonkamagyarországon előkelő rokonság gyászolja.

Özv. Tőkés Imréné ápr. 28-án Budapesten elhunyt. Az erdélyi Nagyasszonyban édesanyját veszítette el Tőkés Anna, a Nemzeti Színház kiváló művésznője. Székely testvéreink nevében is őszinte részvétünket fejezzük ki.

A „Hargitaváralja“ szerkesztői a Sajtókamara tagjai. A

Sajtókamara felvételi bizottságához beérkezett kérvények elbírálásának eredményei a múlt hónapban váltak ismeretessé. A 3786 felvételre irányuló kérvény közül 3438-at, még pedig 2251-et az újságírói, 667-el a kiadói bizottság bíralt felül. Elutasításban részesült az előbbiből 1539, az utóbbiból 325 kérvény. A „Hargitaváralja“ folyóirat szerkesztői az Újságírói főosztályba kérték felvételüket. Ennek megfelelően Csikszentgyörgyi Jósza János felelős szerkesztő és Dr. Szacsavay József főszerkesztő az újságírói főosztály II. szakosztályába, Ádám Éva, Kamenyitzky Etelka az újságírói főosztály IV. (írói) szakosztályába nyertek felvételt, így lapunk szerkesztői a Sajtókamara tagjai lettek. A felvett tagok névsorát a Budapesti Közlöny és a napi lapok április 30-i számában tették közzé.

A Sajtókamara elnökének vitéz Kolosváry Borcsa Mihályt jelölik. A nemzeti keresztény sajtó munkásai úgy a vidéken, mint a fővárosban mozgalmat indítottak, hogy a Sajtókamara elnöki székébe egyhangúlag vitéz Kolosváry Borcsa Mihályt emeljék. A „Hargitaváralja“ szerkesztősege is örömmel üdvözli a mozgalmat, annál is inkább, mert v. Kolosváry Borcsa Mihályban lapunk társszerkesztőjét tisztelhetjük.

Emlékünnepély. Szatmár megye díszes ünnepélyt rendezett a Székely Hadosztály kocscordi csatája emlékezetére. Katonai és polgári hatóságok vonultak ki az emlékoszlophoz, ahol együtt ünnepeltek a hazafias közönséggel.

Nemesség igazolás. A belügyminiszter nemes egerpataki Ütő Mihály csurgói gimn. tanár ősi székely nemességét igazolta.

Székelykeresztúri Horváth Árpád szobrászművész v. akadémiai tanársegéd, kőfaragó, kőszobrász, művészi síremlékeket készít. Tervező iroda Budapest, IV., Irányi u. 21—23. Üzemtelep X. k. Sírkert u. rákoskeresztúri temetőnél. Székely művész testvérünk alkotásait érdekelték figyelmébe ajánljuk.

Lapunk fenntartására május hónapban a következő hozzájárulások érkeztek: Ádám Éva, Szacsavay József 10—10 P, Némegy Gyula dr., Tamás Károly és Futásfalvi Vargyassy Márton 5—5 P.

Erdélyi hírek

Magyar egyetem. A népközösség elnöke Bánffy Miklós gróf Marosvásárhelyen beszámolt arról, hogy a közelmúltban 27 ügyben kereste meg a bukaresti állami főhatóságokat. Legfontosabb dolog volt az állampolgárság és a nyugdíj kérdés, a postások és vasútasok ügye és a magyar ellenes kilengések. A kolozsvári központot a gyűlésen Teleki Ádám gróf képviselte. A Tholdalagi Mihály gróf elnöklése alatt tartott gyűlésen a felekezeti iskolák segélyezése ügyében megkeresték a megyei hatóságokat is. Molter Károly analfabéta tanfolyamok és népfoiskolák felállítását kérte és széleskörű mozgalmat indított az Erdélyben felállítandó magyar egyetem ügyében.

Szervezkednek a székelyek. Teleki Ádám gróf bejárta a Szé-

kelyföldet és érintkezést keresett a magyarság vezetőivel. Nagyküüllő m.-ben Bethlen Bálint gróf, Segesváron Győry Zsigmond, Székelyudvarhelyen Sebessy János dr., Sepsiszentgyörgyön Szentkeresztthy Béla br., Csíkszeredán Páll Gábor dr. vették kezükbe a szervezési munkát, bekapcsolódtak az egyházak vezetői is a népközösségi szervezetek kiépítésébe.

A vizsga áldozata. Kovács Dénes kereskedelmi tengerésztiszt Konstanzából eltűnt. Holttestét a braila-galaci vasútvonal mentén találták meg. A vizsgálat eredménye arra a feltevésre vezetett, hogy a magyar tengerésztiszt a műszaki vizsgától való félelmében öngyilkos lett.

Tilalom. A románok megtiltották a Tiszán, a kárpátaljai 19 fűrészüzem fausztatását s ha ilyen tutajt látnak, löni kezdenek rá.

Agyonvert cigány. A bukaresti ítélőtábla elnökét, Litiut az igazságügyminiszterium állásától felfüggesztette, mert egy birtokán alkalmazott cigányt, amiért elitta a neki bevásárlásra adott pénzt, — úgy megverte, hogy a cigány belehalt sérüléseibe.

Vaskereskedelem. Florescu, Bukarest egyik volt polgármestere, nyilvános árlejtés nélkül ócskavasként eladott két mozdonyt, 30 teherkocsit és 4000 folyóméter vasútisínt, kgr-ként 80 banival. A jókarban levő vasúti anyag nem is volt Bukarest tulajdona, csak kölcsönvette a főváros a III. vasútasezredtől.

Nem garázdálkodik többé a csikjenőfalvi havas réme. Április hó 28-ról 29-ére virradó éjszaka, mint csíkszeredából jelentik. Ferenc József Windisgrätz herceg elejtette a csikjenőfalvi havas rémét, egy óriási medvét, mely három év óta rettegésben tartotta a falu népét, a havasi legeltetést pedig valósággal megbénította. Az óriási medve a múlt évben a csikjenőfalvi „Fábián“ erdőrészen és környékén 16 lovat ölt meg. A medve 241 cm. hosszú és a tavasz ellenére 270 kg. súlyt nyomott, s mint ilyen a legritkább példányok közé tartozik.

Letartóztatás. Zilahon Mezey Mihály dr. ref. lelkészt és Aracsy Géza kántort a kolozsvári katonai törvényszék fogházába kísérték, mert a templomukban talált zsoltárkönyvből nem távolították el a Himnusz. A kutatás alkalmával a templom raktárában megtalálták a leszerelt turulszobrot, melyről szintén felvilágosítást kértek. A szobrot annak idején Fadrusz János világhírű magyar szobrászunk készítette.

Felsőbánya magyar lakossága megfélebbezte az újonnan kinevezett Szabó-Badoneanu András alpolgármester kinevezését, mert nem tudja az új polgármestert sorai közül valónak és magyar polgármester kinevezését kérte. A tábla elutasította a felebbezést.

Színészet. A kolozsvári magyar színészek temesvári vendégszerplését Gritta rendőrfőnök az utolsó pillanatban betiltotta, úgy hogy az előadás elmaradt. A szintársulat a magyar népközösség útján fog eljágni ez ügyben az illetékes miniszteriumban.

Pázsitny Bonaventura dr., az erdélyi minorita rend tartományi főnöke 64 éves korában május 4-én Aradon, rövid betegség után elhunyt hivatalos körútján szerzett meghülés következtében.

Levelesládánkból

Losonczy István new-yorki társszerkesztőnk levele a szerkesztőségünkhöz.

Testvéreim!

Egész Amerika területén megkezdjük Erdélyünkért a propaganda munkát, hogy az összes magyarulkta vidékeket kapcsolják vissza Magyarországhoz. Azt hiszem munkánk nem fog kárbaveszni, hanem nagy győzelemre fogja vinni a magyar és székely zászlót. — Reméljük, hogy nemsokára eljön az idő, amikor Erdély bérceiről ismét magyar nőta hangzik! Eljön az idő, amikor a Bácska újból magyar búzát termel! És eljön az idő, mikor ünnep lesz újra Nagymagyarország.

Szívélyes üdvözléttel:
Losonczy István.

New-York. Aprilis 5, 1939.

*

A „Hargitaváralja“ Szerkesztőségének, Szeged.

Mélyen tisztelt Szerkesztő Ur!...

Megkaptam kedves lapjukat, amelyért fogadják hálás köszönetemet.

Meghatva olvasom a „Hargitaváralja“ közleményeit, melyek annyira elragadtatnak, hogy alig várom a következő számot. Csak most tudom, hogy mit veszítettem azzal, hogy nem voltam idáig is az előfizetők táborában. Elszakadtam szülőfalumtól, amelyet tizenkét éve nem láttam. És amint olvasom az otthonról szóló közleményeket, újból otthon érzem magam az én kis udvarhely-megyei falumban. Egyedül élek itt rokonok nélkül és nincs senki, akihez gondolatommal menekülhetnék, aki emlékeztetne a mi szép hazánkra, szép Erdély országra. De most kárpótolta az önök és a székelység kedves lapja, mert ha nem is mehetek haza, legalább lélekben otthon érzem magam, ha olvasom ezt a kedves lapot. Boldogságomat betetőzné az, ha én is tagja lehetnék a „Hargitaváralja“ *jelképes székely községnek*.

Maradtam mély tisztelettel

Kalocsa, 1939. május 1.

Molnár Jenő.

Községi Élet

Budapest.

Falugyűlés. A Hargitaváralja Jelképes Székely Község Előljárósága 1939. évi május 5-én 17 órakor saját helyiségében falugyűlést hívott össze. Miután határozatképes nem volt a falugyűlés, f. évi május 15-én 17 órakor tartották meg (IX., Högyes Endre u. 3.) az alábbi tárgysorozattal: 1. Megnyitó. 2. Jelentés az 1938. évről. 3—5. Gazda, adószedő, számvizsgáló biz. jelentései. 6. Esetleges felebbezések. 7. Bírói beszámoló. 8. Képv. tagok $\frac{1}{3}$ -ának kisorsolása és megválasztása. 9. Számv. biz. választása. 10. 1939. évi költségvetés. 11. 1939. évi adó megállapítása. 12. Indítványok.

Székely vacsora. Ugyancsak f. évi május 15-én, a falugyűlés lezajlása után, 21 órakor közös testvéri vacsorát rendezett az anyaköz-

ség a „Vadászkürt“ szállóban (V., Türr István-u.).

Az anyaközség zárszámadása. Az anyaközség eredményes munkájára világít rá az a pár számadat, amelyet a kibocsátott meghívó tartalmaz. E szerint 1938. évben összes bevétele 6924 P 53 f., összes kiadása pedig 4537 P 34 f. volt. Pénzkészlete 2387 P 19 f.

Szeged.

Képviselőtestületi gyűlés. F. évi április 29-én a szegedi társközség képviselőgyűlést tartott. Bírói bejelentések. Folyó ügyek.

Székely vacsora. F. évi május 2-án 8 órai kezdettel tartotta meg a szegedi társközség dr. vitéz primor Imecsfalvi Imecs György főbíró tiszteletére névünnepe alkalmával rendezett székely vacsoráját, amelyen meghittén családias körben búcsúzott a szegedi székelység szeretett és nagyrabecsült vezéréből, aki Szegedtől, hivatása más felé szólítván, a közelben búcsút vesz.

A székely vacsora, mely pompás tárkonyos báránypörkölt-levesével, borsos tokányával, vegyes sültjével, úrós pitéjével és kürtös kalácsával kedves erdélyi hangulatot teremtett, a társközség hivatalos helyiségében, a Raffay-vendéglő e célra feldíszített különtermében, zajlott le. A megjelentek nagy száma, a vidám székely hangulat, az elhangzott beszédek, örvendetes bizonyosságai voltak a szegedi székelység megértőn átértett összetartozandóságának és egymásrataláltságának, amiről a sajtó megjelent kiküldöttjei is meggyőződést szerezve a reggeli lapokban őszinte kifejezést adtak tapasztalataiknak, mert valóban a „Hargitaváralja tagjainak vacsorája a legbensőbb szeretet és az igaz megbecsülés ritkán látott megható ünnepe volt.“ (Szegedi Új Nemzedék 1939. május 3. száma).

Mintegy 120 terítékes kettős hosszú asztalvonalat már elfoglaltak a megjelentek, midőn megérkezett dr. vitéz Imecsfalvi Imecs György főispán-főbíránk feleségével, akiket a község bírása és albirája fogadtak. Hosszantartó éljenzéssel és tapsviharral ünnepelte a székelység és a velük együttérző vendégsereg a terembe lépő főbíróné Nagyasszonyunkat és főbíránkat.

A vacsora közben elsőnek Csíkszentgyörgyi Jósza János községünk bírása emelkedett szólásra. Hármassal hozta össze a szegedi székelységet és erdélyi magyarságot. Főbíránk és főbíróné Nagyasszonyunk iránti szeretet és hódolatos tisztelet, a község életének felvirágoztatása érdekében kifejtett önzetlen, nemes munkájukért megnyilvánuló hálás emlékezés, és főbíránk névnapjának megünneplése. Megcáfolta főbíránk ünnepeltetése alkalmából elhangzott ama megállapítást, miszerint mint idegen ismeretlenül jött hozzánk e városba, mert amikor kormányunk bölcsesége a főispáni méltóságba ültette, az első hír vételekor a szegedi község lakossága Budapesten üdvözölte, érkezését ezer meg ezer székely és erdélyi magyar lélek várta, majd fogadta örökös főbírájának kiáltván ki. Hogy az iránta megnyilvánult szeretet és ragaszkodó tisztelet melegsége rövid idő alatt átáramlott a székelység szívéből Szeged társadalma minden rétegébe, a legszebb bizonyíték volt arra nézve, hogy dr. vitéz Imecs György-eket a magyar testvéri öntudat régismerős, fenkölt világa fogadta, melyben a testvéri felismerés az első pillanatban magáénak vallotta őket, legyőzve a lokálpatriotizmus magyar emberre idegen szelémét,